

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1905.

Andra Kammaren.

N:o 50.

Torsdagen den 4 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 27 nästlidne april.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 7, 8 och 9 samt statsutskottets utlåtande n:o 11.

§ 3.

Efter föredragning af statsutskottets memorial n:o 99, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk m. m. blef den i memorialet föreslagna voteringspropositionen af kammaren godkänd.

§ 4.

Härefter föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial n:is 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, och 110.

§ 5.

Statsutskottets häruppå föredragna memorial n:o 111, angående väckt fråga om brandförsäkring af det nya riksdagshuset, lades till handlingarna.

§ 6.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden n:is 112, 113, 114 och 115, sammansatta stats- och lagutskottets ut-

låtande n:o 13, bevillningsutskottets memorial och betänkanden n:is 19, 20, 21, 22 och 23 samt Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 28.

§ 7.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.

Fortsattes den från gårdagens sammanträde uppskjutna öfverläggningen angående *punkten 1:o samt punkten 2:o mom. a) — c)* af konstitutionsutskottets utlåtande n:o 6, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen, så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen jämte inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Riksdagens kamrar; och lämnades därvid, enligt förut skedd anteckning, ordet till:

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Det var här- omdagen en talare i denna kammare, som, då vi sysselsatte oss med unionsfrågan, sade, att det var ett »historiskt ögonblick». Kunde han med skäl säga så, kan man väl ock med skäl säga, att det är i dubbel mening ett historiskt ögonblick nu, då det gäller att fatta beslut i en så viktig fråga som rösträttsfrågan, en fråga, som stått på dagordningen så länge, och en fråga, som har upprört sinnesstämningen i vårt land mer än någon annan, och därjämte en fråga, i hvilken man ifrån alla håll är öfverens så till vida, som man anser det nödvändigt att utsträcka rösträtten till alla 25-års män, som ha fullgjort vissa skyldigheter. Jag har därför tillåtit mig att begära ordet för att angifva min ställning i densamma. Jag vet visserligen, att min framställning icke skall komma att behaga alla Gäfle stads valmän, kanske ej ens flertalet af dem, men jag anser dock ärligheten fordra, att jag säger, hvad jag tänker.

Om de olika förslag till ändringar i valsättet, hvilka äro framlagda i år, kan man ju säga, att intet af dem är af sådan beskaffenhet, att icke mot detsamma kan göras anmärkningar, eller af den beskaffenhet, att det icke i vissa fall skulle kunna hända, att val med användning af detsamma utfölle på orimligt sätt. Det är så med alla valmetoder, som hittills uppfunnits och hittills varit i användning, och det torde väl icke lida något tvifvel, att så kommer att bli allt framgent med alla valmetoder, som man hädanefter kan komma att konstruera. Således är det en ganska lätt sak för en professor i matematik, såsom t. ex. professor Bendixon, att kunna konstruera exempel, däri den proportionella valmetoden kan leda till orimligheter. Men han skulle därjämte ha kunnat konstruera en hel mängd exempel på de orimligheter, till hvilka den nuvarande valmetoden kan leda, och icke blott *kan*, utan äfven *har* ledt i verkligheten. Den af liberala samlingspartiet framställda metoden kan ock leda och kommer utan tvifvel, om den antages, att i vissa fall leda till orimheter i vida högre grad, än Kungl. Maj:ts förslag skulle göra, ifall

detta blefve lag. Således: *vill* man, att ett förslag skall falla, så nog är det icke någon konst att konstruera upp sådana exempel. Naturligt är det också, att när ett sådant exempel är uppkonstrueradt, så griper det alla dem, som äro af samma åsikt som konstruktören. Det går alldeles så, som när en målare målar en taffla; den väcker genast förtjusning hos alla dem, som tillhöra samma konstruktör som han; de behöfva kanske ej se mer än baksidan af tafflan för att genast ha klart för sig, att det är en förtjusande taffla och värd att för en omåttlig summa inlösas åt nationalmuseum.

Herr Staaff säger i sin motion, att det icke lär vara någon egentlig entusiasm för proportionella val vare sig i Första eller Andra Kammaren. Huru han vet det, känner jag icke, men jag vill fråga honom: huru pass mycken entusiasm kan det vara i bägge kamrarna för liberala samlingspartiets förslag? I den Första Kammaren rönte det icke något medhåll alls, och jag vill fråga: hafva det liberala samlingspartiet och dess män, dess representanter i pressen, visat någon entusiasm för det Staaffska förslaget? Tvärtom såg man, så snart detta förslag kom i ljuset, framstående liberala tidningar stämpla detsamma såsom — jag minnes icke riktigt ordet, men det var nog något i den riktningen — såsom ett missfoster eller något ditåt. Men jag skall med min fråga gå än längre. Jag vill fråga, om alla de, som *undertecknat* herr Staaffs motion, verkligen äro några entusiaster för dess innehåll? Jag hör icke till liberala samlingspartiet, men jag har öron, så att jag ibland hör hvad medlemmarne af detta parti sinesemellan tala. Och att döma af hvad jag i den delen hört, skall det icke ens bland dem, som undertecknat motionen, råda någon egentlig entusiasm. Jag har hört sägas, att det till och med kostat ifriga bearbetningar på många för att ändtligen förmå dem att underskrifva motionen. Jag reserverar mig, för den händelse att de personer, som jag anser vara trovärdiga, skulle hafva meddelat oriktiga underättelser i den vägen. Men så ha de talat, medlemmar af partiet.

Jag nämnde om de orimligheter, som hvarje valmetod kan leda till. Herrarne behagade erinra sig, att år 1860 hölls det viktigaste presidentval, som någonsin hållits i Amerikas Förenta stater alltsedan den dag, då den förste presidenten där valdes. Det var Abr. Lincoln, som då blef president för den stora unionen. Men saken var den, att hans demokratiska motkandidat hade bland primärrösterna ungefär dubbelt så stor majoritet som han. Men när elektorerna sammanträdde, var det Lincoln, som blef vald. Ingen skall betrakta detta såsom en olycka; tvärtom var det en lycka för hela världen, att så skedde, ty om den demokratiska kandidaten blifvit vald, hade man haft negerslafveriet kvar i Amerika än i denna dag. Emellertid var det i själfva verket en orimlighet, att en sådan minoritet af valmän skulle kunna sätta till president.

När premiärministern Gladstone i England sista gången upplöste parlamentet och lät utskrifva nya val för att få förstärkning af sin regerings parti i underhuset, så fick hans program 300,000 röster

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

mer, om de sammanräknades öfver hela landet, än det andra partiet; men i parlamentet blef motpartiet öfvervägande, och Gladstone måste lämna ifrån sig regeringen.

I Belgien inträffade på 1870—80-talet, att katolikerna och liberalerna växelvis besatte deputeradekammaren med en majoritet, medan de själfva i landet voro i minoritet. Det var väl också orimligheten af detta, som i sin mån ledde till, att den proportionella valmetoden infördes i Belgien.

Här har åberopats den allmänna opinionen. Under remissdebatten talade herr Staaff om »den stora folkmeningen» och i går talade han här om »folkets stora och samlade åskådning». Ja, hvar får man reda på denna »folkets stora och samlade åskådning»? Först och främst har det icke i vårt land hållits så särdeles många möten för att utröna densamma. För det andra hafva dessa möten varit ledda af agitatorer i ett bestämdt partisyfte. För det tredje hafva de flesta af dessa möten instämt i resolutioner, som ledarne haft på fickan och dragit fram och läst upp och fått antagna med acklamation. Man hör hvad de säga, som samlas på sådana folkmöten, men man hör icke alls hvad de tänka, som *ingenting säga*, och när allt kommer till synes, torde deras tanke komma att framträda på ett sätt, som kan blifva ganska genant för dem, som på förhand låtit höra sina röster.

Vid sista valet i Gäfle — för att taga en historia ur mitt eget lif — var det så klart och uppenbart, att jag skulle blifva utpetad ur Andra Kammaren, och det sades mig, att man redan tryckt affischer öfver valets utgång, och att på dem skulle stå: närmast i röstetal kom lektor Waldenström. Det sades till och med, att man lejt en musikkår, som skulle blåsa för min motkandidat. När valet emellertid var färdigt, makulerades affischerna, och med blåsten blef det dåligt!

För resten påpekade en talare här i går, herr Hellström, uti ett, som mig syntes, alldeles öfverlägset briljant anförande, att de folkmöten, som hållits i landet, öfver hufvud taget icke hafva uttalat sig för liberala samlingspartiets, utan för herr Brantings motion. Herr Hellström visade också, att man från liberala samlingspartiets sida gjort försök — åtminstone på ett ställe, och hvad som skett på ett ställe, kan hafva skett på många — att förmå folkmötet att icke yttra sig om hvad det positivt ville ha, utan bara öfver Kungl. Maj:ts förslag om det proportionella valsättet, hvilket dock misslyckats, i det att mötet med stor pluralitet uttalade sig för Brantings motion. Alltså: om det liberala samlingspartiet skall lyssna till »folkets stora samlade åskådning», så bör det låta sin egen motion falla och acceptera herr Brantings. Det vore konsekvent.

Hvad nu »den allmänna opinionen» beträffar, så komma herrarne ihåg, huru 1902 års Riksdag beslöt att skriva till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte låta anställa en allsidig utredning af rösträttsfrågan. Kort därefter var det någon, som intervjuade statsministern, och denne uttalade, att lösningen på frågan kanske vore: allmänna

val, 25 års ålder, fullgjord skatte- och värnplikt samt lika rösträtt mellan stad och land. Detta tog eld öfver hela landet; det blef en allmän opinion: så skulle rösträttsfrågan lösas. För denna opinion gaf till och med regeringen vika. I stället för att enligt Riksdagens önskan anställa en *allsidig* utredning, lät den anställa en *ensidig* utredning, lät allenast utreda, huru det tekniskt skulle låta sig göra att införa proportionella val. Från regeringens sida blef det aldrig tal om något mera. Men herrarne veta, huru det sedan gick. Folkmeningen — den är precis som vinden; den går rundt, i dag åt ett håll, i morgon åt ett annat. Det liberala samlingspartiets försök att lösa rösträttsfrågan är, såsom herrarne känna, ett mycket eklatant bevis på sanningen af hvad jag sagt. Den förste, som följde med vinden, var liberala samlingspartiets upphofsman och ledare, herr von Friesen. Herr justitieministern påpekade ock dessa partiets svängningar. Herr Staaft sökte komma undan hans verkliga graverande anmärkning, men hans deklamationer — ty det *var* deklamationer — hade fasligt litet reellt innehåll.

Här är redan påpekadt och uppvisadt, hvilken inkonsekvens liberala samlingspartiet äfven i sin motion gjort sig skyldig till. För att, såsom motionärerna säga, icke få orimliga stadsvalkretsar, måste stadsvalkretsarna ha 65 platser i stället för hvad de rätteligen borde få, eller 51. Men, såsom herr justitieministern riktigt anmärkte, bakom allt det där låg icke bara, att småstäderna skulle bli indelade i rimliga valkretsar, utan att Stockholms stad också skulle få 3 platser, som den annars icke hade fått. Och när herrarne veta, att denna motion närmast kommer från Stockholm, så ligger det mycket nära till hands att finna sammanhanget däri.

Friherre Bonde frågade igår — och det lät nästan, som om han å kammarens vägnar känt sig förnärmad öfver, att Kungl. Maj:t kommit med samma förslag i år som i fjol — han frågade, om Kungl. Maj:t verkligen kunde tro, att Andra Kammaren på ett år ändrat mening. Ja, mina herrar, att Andra Kammaren på ett år ändrar mening, det är icke något så ovanligt, det torde herrarne mycket väl veta. Den pluralitet, som i fjol vanns för afslag å Kungl. Maj:ts förslag, utgjorde endast 8 röster. Hade 5 personer röstat åt annat håll, så hade det blifvit pluralitet *för* Kungl. Maj:ts förslag. För öfrigt, det förvånar mig att höra en sådan fråga från friherre Bonde. Det synes mig, att han hade bort vända sig till liberala samlingspartiet och fråga, om *partiet* på senare tiden ändrat mening i något afseende och i synnerhet ifrån i fjol. Jag tycker, att dess ändringar äro hägst väsentliga. Alltså, att Kungl. Maj:t framlagt detta förslag igen, det anser jag alldeles tillbörligt. När det kom fram första gången, hade man icke hunnit tänka på det så bra, som man hunnit tänka på det nu. Och när Kungl. Maj:t hade Första Kammaren samt en så pass stor minoritet i Andra Kammaren för detsamma, så skulle jag ha ansett det vara ett fel, om regeringen icke framlagt förslaget en gång till.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Det var en talare här bredvid mig, som beträffande talet om de svängningar, som liberala samlingspartiet gjort, anmärkte, att Kungl. Maj:t också gjort svängningar lika många gånger nästan, så att Kungl. Maj:t icke hade något att berömma sig af i det afseendet.

Det var mången, som tyckte detta vara bra sagdt. Men jag vill hemställa, huruvida icke de olika förslagen från regeringshåll äro framlagda af olika regeringar. Den nuvarande regeringen har icke framlagt något annat förslag än detta, och det har den framlagt två gånger. Jag är ock förvissad om, att denna regering icke kommer att framlägga något annat, men den, som kommer att hädanefter som hittills framlägga växlande förslag, torde blifva liberala samlingspartiet.

Nu har man anmärkt, att den proportionella valmetoden skulle verka splittring bland partierna inom kammaren. Ja, splittring, den lär nog alltid förekomma. Huru majoritetsval verka i det afseendet, skall jag visa herrarna här. Jag har i min hand en plankarta öfver tyska riksdagens sessionssal. Jag har fört den med mig hem från Tyskland och jag skall sedan lägga fram den på talmansbordet till åskådande. Enligt denna plan finnas följande partier i tyska riksdagen: socialisterna, frisinnaade föreningen, tyskfrisinnade folkpartiet, tyska folkpartiet, nationalliberalerna, centern, polackerna, tysk-konservativa partiet, rikspartiet, tyska reformpartiet, landtmannapartiet eller agrarpartiet samt några vildar.

Tro herrarne, att vi skulle få större partisplittring i svenska Riksdagen genom de proportionella valen, än hvad här visas såsom frukt af majoritetsval? Nej, det var nog ett misshugg, detta. Det samma, om icke i alldeles så stor skala, skulle man kunna uppvisa i fråga om deputeradekammaren i Frankrike. Jag skall dock icke inlåta mig på partierna där. Men eftersom det var en talare, som i går anförde, att i deputeradekammaren i Frankrike alla yrkesklasser äro representerade, så skall jag be att få påpeka — något, som också synes af den sammanställning, som utdelats på våra bord — att i franska deputerade kammaren, som består af 562 deputerade, äro 114 advokater och jurister, 28 juris doktorer, 28 journalister o. s. v. Advokater, jurister och journalister utgöra således så godt som en tredjedel af kammaren. Nu vill jag icke säga något ondt om dem, långt därifrån. Jag känner en särdeles stor vördnad för våra journalister, allra helst för dem, som tagit studentexamen två gånger samt för att visa censorerna sitt förakt slagit nr hågen att taga den för tredje gången. Men jag tycker ändock, att det är för mycket advokater, jurister och journalister. Huru många landtmän är det åter, som sitta i deputeradekammaren? Jo åtta, säger åtta, landtmän. Och dock torde herrarne veta, att om i något land statsverket hvilar på den landtbrukande befolkningens axlar, så är det i Frankrike. Men denna landtbrukande befolkning har allenast åtta representanter af 562 deputerade. Ja, dit kunna vi också komma,

mina herrar, då Frankrike så länge varit ett mönster för oss. Den dagen kan komma, då vi t. o. m. löpa förbi Frankrike.

Nu kan man säga, att det icke skadar, att den franska representationen har en sådan mängd bildade, insiktsfulle och i rättsväsendet rutinerade män. Åhnej, det skadar icke, *bara det icke är i Sverige*, ty där skulle man få höra på annat. Emellertid var det en borgmästare här i kammaren, som i går sade till mig: »Ja, så jurist jag än är, men den kammaren måste vara magstark, som uthärdar, att en tredjedel af dess medlemmar äro jurister». Nu skulle man väl kunna tro, att när kammaren innehåller så många bildade män samt dessutom 15 professorer och docenter, 22 f. d. tjänstemän, 44 ämbetsmän, så skulle deras bildning gifva sig till känna i de offentliga förhandlingarna. Jag har en gång varit närvarande i deputeradekammaren i Paris, och jag må säga, att jag blef rent af förfärad öfver, hvilket buslif representanterna där förde. Talmannen stod upp och ringde oupphörligt i en stor silfverklocka, som han höll i handen, och skrek och skralade så, att jag trodde, att hans hals skulle spricka, men ändock var det alltjämt samma oreda och skrik. Jag tänkte: »det var då roligt att komma ut och lära känna, huru det är i Frankrike, för att kunna jämföra det med förhållandena hos oss i den svenska Riksdagen». Ty det var en sådan skillnad som mellan himmel och jord.

Nu sades det också — och det har äfven framhållits i det liberala samlingspartiets motion — att de proportionella valen skulle leda till partitvång och hetsiga valstrider. Ja, partitvång och valstrider blir det alltid, och jag är icke alls säker på, att det är något så synnerligen farligt, att det förekommer valstrider, äfven om under valstridernas hetta en och annan person får sitta emellan med både heder och ära. Men jag är öfvertygad, att de proportionella valen säkert aldrig komma att välla sådant partitvång och så hetsiga valstrider som de närvarande valen och i synnerhet de nu föreslagna majoritetsvalen. Ut i majoritetsval i enmans-valkretsar gäller det för hvarje parti att vinna allt eller förlora allt. Vid proportionsval vet hvar och en, att om jag icke vinner *allt*, så vinner jag ändå *något*. Det är aldeles klart, att en strid, där jag vet, att jag vinner något, om icke allt, kan icke blifva så häftig som en strid, där jag vet, att, om jag icke vinner allt, så förlorar jag allt.

Partitvång? Ja, här i vårt land hafva vi väl nu partitvång, om någonstädes. Vi veta, hvad som skedde 1887 här i Stockholm. Det var 4,000 liberaler, 3,000 tullvänner, 2,000 högerfrihandlare och ungefär 1,000 nykterhetsvänner och frireligiöse, som röstade. De 4,000, som endast utgjorde en mindre del af hela antalet röstande, eller 10,000, satte till alla platser. Men så hade köks-Olle glömt betala sina utskylder för flera år sedan. Med anledning däraf kasserades valet, och så fick det andra partiet, som hade 3,000 valmän, besätta alla platserna.

Men, säga några, nu är det ju icke meningen att hafva listval?

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.

Jo, mina herrar, i Stockholm skulle vi dock hafva listval kvar enligt liberala samlingspartiets förslag, likaså i Göteborg. Om listorna icke omfatta hela Stockholm, så innefatta de dock tillräckligt många namn.

Herrarne erinra sig säkerligen ifrån sista valen, huru liberala tidningar här i Stockholm energiskt bekämpade vissa namn, som af liberalerna uppsatts såsom kandidater i en eller annan krets. Sedan partiets listor väl blifvit färdiga med dessa namn, ansågo sig samma tidningar skyldiga påyrka, att liberalerna skulle rösta på listorna, sådana de voro, för att icke riskera framgången. Hvad var detta annat än partitvång? Och det är ett partitvång, som vi aldrig komma ifrån.

Jo, säger någon, det kan hjälpas genom införandet af enmansvalkretsar. Jag hoppas min ärade kamrat till vänster icke miss-tycker, om jag talar om en historia, som rör honom. Det var en af mina bekanta i Söderhamn, en mycket framstående man, som sade till mig: »Aldrig trodde jag den dag skulle komma, då jag skulle blifva tvungen att rösta på Centerwall; men jag är tvungen därtill, ty på annat sätt kan man icke stänga ut Alexis Björkman.» Ja, min ärade vän här behöfver så mycket mindre känna sig stött öfver detta, som en stor mängd af kammarens ledamöter sitta här i kammaren med en hel del sådana röster under sätet — och jag utgör icke själf något undantag därifrån.

Nu framhålles det, att vid proportionella val komma alltid de burgnare att vid valen utöfva ett mycket större inflytande i förhållande till sitt antal än de mindre bemedlade, emedan de förra hafva mera tillfälle att vara med vid valen än de senare, som äro hindrade af allehanda arbete.

Ja, när det sista valet skulle hållas här i Sverige, så var jag en söndag på ett bruk i Dalarne. Det var den kretsens valdag. Hvad gjorde då arbetarne? Jo, de reste till vallokalen för att rösta, men inspektoren hade blifvit bjuden på middag till en annan inspektor och dit reste han. Han kom hem, innan jag for, och jag lät honom då veta hvad jag tänkte. Så är det med den saken.

Och hvad har man väl sett här i Stockholm? Jo, de förmög- nare, de burgnare, hvar äro de, när valen hållas? Det är så besvärligt att stå i kö, och så äro de bjudna på supé eller middag eller ett parti vira eller hafva de något annat sådant förfall, under det arbetarne af alla klasser stå timtals i kö för att få deltaga i valen. Men det där är ju saker, som kunna ändra sig.

De proportionella valen, sade man, skulle i Andra Kammaren skapa ett annex till Första Kammaren. Ja, hafva vi någonsin i andra kammaren varit utan ett annex till Första Kammaren, och har icke alltid den Andra Kammaren också haft något annex i den Första? Jag vet icke någon fråga, där kammare stått mot kammare *enhälligt*, utan Andra Kammarens mening har alltid haft en minoritet i Första Kammaren, ifall det icke varit rent af en majoritet, och tvärtom har Första Kammarens majoritet alltid haft en minoritet i Andra Kammaren. Detta visar sig i synnerhet vid de gemensamma voterin-

garna. Så länge jag varit med, vet jag icke, att någon gemensam votering har hållits, där kammare har stått enhällig mot kammare. Således, »ett annex i den Andra Kammaren till den Första», det är ett uttryckssätt, som man begagnar för att göra saken förhatlig. Ett sådant »annex» finnes redan nu och kommer alltid att finnas, äfven vid majoritetsval.

Det anfördes också af en talare, huruledes f. d. justitieministern Annerstedt framhållit, att genom proportionsvalen få minoriteterna ett större antal platser, än de annars kunde beräkna. Ja, det är alldeles riktigt. Vid de proportionella valen få minoriteterna jämnt så många platser, som de enligt sitt antal skola ha. Vid majoritetsval kunna minoriteterna också få några platser, men det skall vara i högst sällsynta fall, att de få så många platser, som de enligt sitt antal i landet skulle vara berättigade till. Därför var det alls icke ägnadt att misskreditera de proportionella valen, utan tvärtom rekommendera dem, hvad herr Annerstedt uttalade, fastän hans ord kunna läsas och användas i motsatt syfte.

Jag kommer vidare till det s. k. skattestrecket. Kungl. Maj:t har föreslagit, att äfven den, som icke har någon skatt att betala till staten, icke ens mantalspenningar, skulle halva rösträtt. Utskottet har ändrat det och gjort betalandet af mantalspenningar till villkor för rösträtten. Jag hade hellre sett, om utskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag oförändradt. Men jag anser icke, att utskottets förslag bör falla för det; det är en detalj, som mycket väl går an att ändra sedan. När friherre De Geer framlade sitt representationsförslag, enligt hvilket vi nu äro representanter här i kammaren, så skedde det — och det var ett statsmannagrepp — med förklaring, att förslaget skulle af Riksdagen oförändradt antingen antagas eller förkastas. Möjliga förändringar finge göras sedan.

En annan sak däremot är, att den skattskyldige verkligen skall fullgöra sin skatteplikt såsom villkor för rösträtt. Detta är en nagel i ögat på det s. k. liberala samlingspartiet. Det är dock egendomligt: först hade partiet ingenting emot, att vederbörande skulle betala sin *kommunalskatt*. Ja, det framlade till och med ett förslag, där rösträtten var byggd på det kommunala utskyldsstrecket. Men sedan är det just samma parti, som energiskt bekämpat fullgörandet af skatteplikt till kommunen såsom villkor för rösträtt. Däremot accepterade partiet i fjol, ehuru motvilligt, fullgjord skatteplikt till staten såsom ett sådant villkor. Huru det till slut såg sig nödsakadt att acceptera bägge delarna, känna vi alla.

Nu har det för mig alltid varit ett axiom, att medborgerliga rättigheter förutsätta fullgörandet — och det *frivilliga* fullgörandet — af medborgerliga skyldigheter. Detta är en ståndpunkt, som jag icke kan lämna. Må man gärna kalla det för en *obehöftig* garanti. En garanti är det. Huruvida den är behöflig eller icke, det skall jag icke nu befatta mig med. Men det kan icke annat än väcka uppmärksamhet, att så snart det gäller att meddela regeringen en

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

myndighet, då vet man icke, huru man skall hitta på riktigt starka garantier mot möjliga missbruk. Så var det t. ex., när fråga nyss var om landstormen. Statsrådets ansvarighet var då icke tillräcklig garanti, och när man icke kunde finna någon annan därjämte, så förkastades Kungl. Maj:ts förslag i ämnet. Så snart det däremot gäller att lämna myndighet åt den stora massan — ja, tala om garantier där, nej, då spottar man åt allt tal om garantier. Detta är ägnadt att förväna åtminstone dem, som något närmare tänka på saken.

Det är en ganska märklig företeelse här i kammaren, att proportionsvalen vid tillsättandet af utskotten så småningom i praxis gjort sig gällande. Om t. ex. i kammaren skola tillsättas sju ledamöter af ett utskott, så väljas i regeln tre af landtmannapartiet, tre af liberala samlingspartiet och en ibland vildarne — jag sitter själf som vilde just i ett sådant utskott. Och hvadan har det kommit? Jo, naturligtvis: sedan liberala samlingspartiet och landtmannapartiet blifvit jämnstarka och vildarne vuxit från en till fyrtio, så att det är vildarne, som hafva i sin makt att vid hvarje konflikt mellan de bägge stora partierna bestämma, hvilket som skall afgå med segern, då måste man finna sig i att införa proportionella val utan någon grundlagsbestämmelse därom. Jag tror, att erfarenheten i landet skall leda till samma resultat, när det gäller de stora valen.

I sammanhang härmed tillåter jag mig att påpeka några ord, som synas mig mycket träffande. Där heter det i herrar Nydals och Elowsons reservation: »En ingående undersökning af de båda val-sätten leder nämligen till insikten därom, att proportionalitetsvalen äro ägnade att främja hela samhällets väl, under det att majoritetsvalen tillgodose det segrande partiets intressen.»

Nu säger man: »Men det är så inveckladt, det proportionella valet, så att folk icke kan begripa det.» Ja, det tror jag nog, då det finnes folk, som arbetar på att göra det inveckladt. Icke är det någon konst att förvirra enfaldigt folk och röra om deras hjärnor på folkmöten, om man nödvändigt så vill. Jag skulle ock kunna åtaga mig konsten att göra det inveckladt.

De stora och glest befolkade valkretsarne, säger man. Ja, mycket riktigt, det är stora valkretsar, och att det så är, det följer med nödvändighet af den proportionella valmetoden. Det har proportionsvalkommittén tydligt och ovedersägligt visat. Men hvad äro dessa valkretsar, jämförda med valkretsarne i Amerikas Förenta stater, när det gäller att välja elektorer till presidentvalen. Då utgör hvarje stat en valkrets. Huru stora äro då staterna? Texas är en och en half gång så stort som hela Sverige, Kalifornien nära nog så stort som Sverige, och de hafva fyra invånare på kvadratkilometern, medan Sverige har 12 o. s. v.

Som herrarne behagade finna, har jag låtit på herrarnes bord utdela ett fotolitografiskt aftryck af en amerikansk valsedel. Jag var närvarande vid det senaste valet nov. 1904 i staten Montana, och det är den statens valsedel, som jag låtit utdela. I Förenta staterna

äro listorna till den grad officiella och bestämda, att, såsom herrarne själfva kunna se af valsedeln, det icke står angifvet om någon enda af kandidaterna hvad han är för någonting, än mindre hvar han bor. Ty man vet så bestämdt, hvilken kandidat, som afses med det eller det namnet, så att det icke behöfver stå. Såsom herrarna vidare kunna se, innehåller hvarje valsedel sex listor. Den första af dessa är det republikanska partiets lista, den andra det demokratiska partiets, den tredje förbudspartiets, den fjärde det socialistiska partiets, den femte det socialistiska arbetarpartiets och den sjätte folk- eller farmarpartiets lista. Om man nu vill rösta med en viss af dessa listor, så sätter man ett kors i den cirkel, som finnes öfver listan. Gör man det och ingenting vidare, så har man röstat för alla namnen å den listan. Vill man åter rösta för eu viss lista i hufvudsak, men icke för alla å densamma upptagna namn, utan vill utbyta något af dem mot t. ex. ett namn på en af de andra listorna, så stryker man öfver det förra namnet och sätter ett kors i kvadraten framför det senare. Om man vill hafva ett namn, som icke står på någon af listorna, så har man rättighet att skriva dit detta i stället för något, som står där. För detta ändamål är, såsom herrarna finna, under hvarje namn så stort tomrum, att man kan tillskrifva ett annat namn. Valsedlarna utlämnas genom en inspektör, som stämplar dem med sina initialer. Den, som mottager valsedeln, går in i en skrifhytt för att efter sitt godtfinnande skriva på valsedeln. Sedan han detta gjort, skall han hopveckla sedeln så, att inspektörens initialer synas på utsidan af valsedeln.

Som herrarna också se, behöfver icke en lista innehålla så stort antal namn som antalet af de personer, hvilka skola väljas. Så t. ex. se herrarne, att en af listorna innehåller blott två namn för elektorater till presidentvalet. Kongressvalen, legislatur-, stats- och countyvalen ske på samma gång och med samma valsedel, såsom valsedeln visar.

Aldrig hörde jag någon klaga öfver, att han icke förstod sig på detta valsätt. Jag såg arbetare, som för att utöfva sin valrätt kommo direkt från arbetet, med stöflarne nedsmutsade af ler och händerna likaså. De ritade på sina valsedlar och allt gick sin gilla gång.

Men det skulle ju kunna tänkas, att vi i Sverige äro dummare, än de därute äro. Vår folkbildning har dock annars berömts för att vara synnerligen framstående. Men kanske vi nu skola i stället säga, att det svenska folket saknar den intelligens, som är erforderlig för att lära sig saken. Jag vill då erinra om, hvad jag en gång läste i en belgisk tidskrift. I Frankrike existerar en liga, »La ligue française»; kommittén för denna liga arbetar för införande i Frankrike af proportionella val. Emellertid hafva franska tidningar mycket häftigt uppträdt däremot och förklarar, att det franska folket icke skulle äga förmåga att sätta sig in i formen för dylika val. Därpå har den belgiska tidskriften svarat, att sådana påståenden »komma oss belgare att le. Frankrike har haft allmän rösträtt under ett halft århundrade, men där skulle man icke kunna lära sig förstå proportionella val;

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten vi i Belgien äro redan inne i saken, vi, som icke haft allmän rösträtt längre än sedan år 1894.»

till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Tro herrarna, att det vore någon heder för det svenska folket, om man sade, att det är dummare än belgarne? Nu var det visserligen någon, som genmålde, att valkretsarne i Belgien äro mycket mindre, än de skulle bli här i Sverige. Ja, detta är sant; de äro till omfånget mycket mindre. Men i Amerika äro valkretsarna ofantligt mycket större, och där går det hela ändå bra. Ty det beror icke så mycket på, huruvida valkretsarna äro särskildt små eller om de äro stora, utan mycket mer beror på, hvad man har i hufvudet, och än mer hvad man har i hjärtat, *hvad man vill*.

Det kunde ju vara mycket att tillägga rörande förslagets detaljer, men jag vill inskränka mig till att anföra blott en detaljanmärkning. En stor fördel i Kungl. Maj:ts och utskottets förslag ligger däri, att vallistorna måste vara färdiga och offentliga en ganska rundlig tid före valet. Därigenom är möjligheten att i sista stund före valet komma med spränglistor och förvirra valmännen alldeles afklippt. Detta är enligt min tanke en ofantlig fördel. Såsom herrarna veta, bruka ju ofta, när det är fråga om majoritetsval, en hel rad spränglistor komma fram och ställa till förvirring.

Hufvudsaken är dock i alla fall icke detta, som jag nu anmärkt, eller annat liknande, utan hufvudsaken är, att de proportionella valen äro *rättvisa*. Därom äro alla ense; det är ingen, som kunnat säga, att de äro annat. Proportionalitetskommittén säger också, att de proportionella valen äro alldeles oskiljaktiga från allmän rösträtt, ifall den allmänna rösträtten skall bli rättvis. Herr von Friesen, som vid förra riksdagen förklarade sig hafva lämnat den ståndpunkt, som han förut så ifrigt hållit på, erkände dock i inledningen till detta sitt anförande, att han fortfarande ansåg de proportionella valen vara rättvisa. Och herr Biesèrt, som varit en af de ifrigaste förkämparna för proportionella val samt hållit många föredrag om deras nytta — jag kan tillskrifva honom äran att genom ett här i Stockholm hållet föredrag ha fått dem in i mitt hufvud — äfven han började det anförande, i hvilket han vid remissen af den kungl. propositionen sökte förklara anledningen till sin vändning, med det erkännandet, att han fortfarande ansåge proportionsvalen rättvisa.

Hvad är det, som gör, att vi vilja komma ifrån den nuvarande valordningen? Jo, den omständigheten, att den icke är rättvis. Då frågar jag: huru skola vi kunna komma ifrån den, om icke genom att antaga en valmetod, om hvilken alla äro ense, att den är rättvis? Om vi icke göra det, så komma vi ju blott från den ena orättvisan in i den andra, och hvad vore därmed vunnet? Alltså, vilja vi rättvisa, så måste vi, såvidt jag kan förstå, hålla oss till den proportionella valmetoden. Att tala om allmän rösträtt, där t. ex. 5,001 personer sätta till alla platser emot 4,999, däri ligger enligt min tanke icke något riktigt förnuft. Pluraliteten har icke rätt att säga: »eftersom jag är pluralitet, skall jag hafva *alla* platserna», utan endast:

»eftersom jag är pluralitet, skall jag hafva de *flesta* platserna.» Och minoriteten har rätt att säga: »fastän jag är minoritet, så är det icke rätt att stänga mig ute; såsom minoritet skall jag hafva det mindre antalet platser, men icke noll platser.» Det senare skulle eljest vara detsamma som att beröfva minoriten all rätt, ty icke kan jag kalla det för valrätt, om jag går till valurnan endast för att alldeles kasta bort min röst.

Hvarför skulle vi då icke taga de proportionella valen, när vi alla erkänna dem vara rättvisa? Herr Biesert sade, att vi icke skulle tvinga på folket en rösträtt, som det icke ville ha. Det vore alltså den tillfälliga opinionsvinden, som härvidlag skulle vara bestämmande. Men jag får säga, att om jag har att välja emellan att följa rättvisan och att följa opinionsvinden, så kan det icke komma i fråga, att jag därvid skulle tveka.

Det gäller nu endast att antaga detta förslag *till hvilande*; det kan icke definitivt antagas *nu*. Sedan må, icke vid folkmöten eller dylika församlingar, utan vid de allmänna valen i höst, folkmeningen, den *verkliga* folkmeningen, göra sig gällande. Den, som nu vill, att folkmeningen skall uttala sig härom, bör icke vara rädd för att nu låta förslaget blifva hvilande. Ty är den verkliga folkmeningen, »folkets samlade stora åskådning», såsom herr Staaft uttryckte sig, *emot* detsamma, ja, då faller det vid nästa riksdag. Men är den *för* förslaget, så går det igenom. I hvilketdera fallet som helst, men icke förrän *då*, kan man vara berättigad att tala om folkets samlade mening, hvad folket själf vill.

Herr talman! På grund af hvad jag nu sagt och mycket annat, som jag tänkt, skall jag be att få yrka bifall — ja, helst skulle jag vilja yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, men då ställningen är sådan den är, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergström: Herr talman, mina herrar! Det kunde vara frestande att här gifva sig in på åtskilligt af det hvarjehanda, som den siste ärade talaren har serverat kammaren, men jag förmodar, att det möjligen är flere än jag, som skulle vilja plocka litet i hvad han bjudit, och därför skall jag inskränka mig till några få punkter.

Jag känner icke så nära förhållandena i Gäfve, att jag kan ingå på någon närmare skärskådning utaf den ärade talarens uppgifter från denna stad, men så mycket vill jag verkligen hafva sagdt — ty på den punkten har jag någon sakkunskap, äfven om jag icke tillhör Gäfve samhälle — att, om man där vid tiden för herr Waldenströms senaste val hade på förhand lagat i ordning affischer rörande valets utgång, detta säkerligen har berott därpå, att man i det samhället såväl som i andra samhällen, där man öfver hufvud taget affischerar ett vals utgång, alltid brukar bereda sig på alla eventualiteter och därför sätter upp olika slags affischer, hvilka innehålla uppgifter om alla de valresultat, som kunna tänkas ifrågakomma, för att bland dem sedermera utvälja den affisch, som innehåller det rätta val-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

resultatet, och på detta sätt kunna så snabbt som möjligt underrätta valmännen om valets utgång.

I detta sammanhang kom den ärade talaren in på en redogörelse för sin uppfattning af den allmänna opinionen. Uti teorien syntes han icke vilja sätta mycket värde på den allmänna opinionen, men i ett fall gjorde han det tydligen i praktiken, nämligen om denna allmänna opinion går det liberala samlingspartiet och dess rösträttsförslag emot. Jag kan ifrån det samhälle, som den ärade talaren tillhör, och om hvars mening i detta fall han utlät sig ganska reserveradt, erinra om, att när i höstas en ledamot af denna kammare, som i går afton hade ordet, besökte samhället och lämnade en redogörelse för ställningen i rösträttsfrågan med det liberala samlingspartiets mening till utgångspunkt, kunde han i detta samhälle samla åtskilliga hundratal, som närvoro vid hans framställning, då däremot en af de sträfsammaste vapensmederna för regeringens rösträttsförslag några dagar därefter icke hann högre än till en siffra mellan 10 och 20. Jag vet visserligen icke, om dessa hundratal kunna i Gäfle betyda mera än de 10 eller 20, men jag föreställer mig dock, att de voro ett bättre uttryck för opinionen.

Den ärade talaren gick sedan in på en fråga, som intresserar honom ofantligt mycket. Han brukar på hvarje punkt bekymra sig i oerhörd grad om Stockholms samhälle. Det var så här också. Han ansåg, att genom det liberala samlingspartiets förslag och dess antagande hufvudstaden skulle erhålla för stor representation i Andra Kammaren. Ja, mina herrar, vi kunna vara fullständigt lugna i detta afseende. Det dröjer utan tvifvel länge, innan detta förslag blir lag i Sveriges rike — det tror äfven jag — och till dess hinna nog städerna växa in i den representation, som de skulle få enligt samlingspartiets förslag. Jag är viss om, att den ärade talare, som nu senast hade ordet, skall göra sitt till, för att i lång tid icke något rösträttsförslag blir lag i Sveriges land. Jag erinrar mig från mina tidigaste riksdagsmännaår — och jag får säga, att det är ett af mina sorgligaste riksdagsminnen — hurusom denne talare på den tid, då Andra Kammaren bestämdt hade ställt sig på sin dåvarande ståndpunkt, på det s. k. 500-kronorsstrecket, hvilket på den tiden hade kunnat vara ett antagligt steg mot målet: en rösträttsreform, hurusom han, säger jag, gjorde allt hvad han kunde göra — och jag tror, att han var den, som i denna kammare gjorde det mesta — för att välta omkull detta förslag. Han lyckades ock. Och sedan hafva vi kommit in på andra banor. Om jag icke hörde fel, fällde herr Waldenström i sitt anförande nyss det ordet, att han skulle, också han, kunna förvilla folks hjärnor. Ja, det har herr Waldenström äfven på rösträttsfrågans område visat sig kunna, och det skall han med säkerhet kunna, så länge han lever och verkar i svensk politik.

Den ärade talaren framvisade här visst en karta från Tyskland för att ådagalägga, hvilken splittring det med den valkretsindelning, man där har, kan bli. Där har man nämligen icke proportionella

val. Men hvad bevisar denna karta annat, än att man utan proportionella val kan få olika partier representerade uti Riksdagen? Just det, att det finnes så många olika partier i tyska riksdagen, lärer väl till fullo ådagalägga detta.

Den ärade talaren upptog sedan ett annat åskådningsmaterial, som är utdeladt på våra banker, nämligen en sammanställning af de olika yrkesgrupperna i några främmande representantförsamlingar och bland dem den franska deputeradekammaren, vid hvilken han särskildt uppehöll sig. Han påpekade, att i den franska deputeradekammaren finnas summa 8 representanter, tillhörande gruppen bönder och deras gelikar. För det första vill jag erinra om, att strax under denna siffra står en annan siffra, nämligen siffran 123 för »godsägare», en siffra, som man icke bör lämna ouppmärksam i detta sammanhang. Men herr Waldenström, som är en vetgirig man, borde utan tvifvel också taga reda på, huru det var ställdt i Frankrike, innan man där fick den allmänna rösträtten. Jo, då fanns *icke en enda* bonde i den franska deputeradekammaren. Det är för öfrigt på detta land en helt annan struktur med afseende på de politiska förhållandena, med afseende på representantskap i deputeradekammaren och fördelningen af representanterna mellan de olika yrkesgrupperna än hos oss. Det är där, liksom i andra länder, en helt annan läggning på representationen, och därför bli dessa siffror icke jämförbara vare sig med våra nuvarande eller möjligen blifvande förhållanden.

Herr Waldenström var sedan inne på frågan om det så kallade första-kammar-annexet i Andra Kammaren. Han framhöll då, att det inträffar aldrig, att vid någon gemensam votering kammare står hel och hållen mot kammare. Ja, vi hafva dock äfven i senare tid ganska påtagliga erfarenheter, synes det mig, att kamrarne kunna hålla ihop, och jag ber att få erinra om, hvad som hände på 1890-talet under de stora flottvoteringarna. Huru gick det då med andra-kammar-annexet i Första Kammaren, om hvilket herr Waldenström talade? Jo, det sjönk ned så lågt, att det icke ens kunde räknas i tvåsiffrigt tal. Om jag minnes rätt, hände det vid en af de största voteringarna, där det gälde många, många millioner, att det nedgick till en siffra af 3 personer.

Herr Waldenström har såsom ett tredje åskådningsmaterial visat på en valsedel från Montana i Amerika. Ja, hvad bevisar den i detta sammanhang? Det är ju icke en valsedel för proportionella val — något, som man där icke har —, utan en valsedel för listval, och att man kan välja enligt listvalsmetoden, veta vi mycket väl utan att gå till Amerika. Ty det hafva vi full erfarenhet om härifrån, liksom också om att man med den metoden kan få in representanter för olika grupper.

Hans excellens herr statsministern visade i går afton det liberala samlingspartiet den uppmärksamheten att genomgå dess rösträttshistoria ifrån 1902 och 1904 och till nu, och den siste talaren har äfven lämnat sitt bidrag till denna historia. Jag skall icke här gengälda

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

herr statsministerns artighet med att genomgå de olika faserna af *den svenska regeringens* rösträttsreformatiska verksamhet under det sista årtiondet. Men så mycket vill jag säga, att medan säkerligen ingen med saknad tänker tillbaka på Kungl. Maj:ts förslag vare sig från år 1896 eller från år 1902, är jag förvissad om, att det i denna stund finnes många i denna sal och säkerligen också många i Första Kammaren, som nu ångra, att de icke år 1902 togo det liberala samlingspartiets då framlagda förslag. Och om den svenska Riksdagen icke kommer att nu lösa frågan på den väg, som det liberala samlingspartiets i år framlagda förslag anvisar, är jag också förvissad om, att den tid skall komma, då man ångrar, att man icke tagit detta förslag, då det bjöds.

Herr justitieministern framhöll i går såsom ett hufvudmotiv för de proportionella valens införande till Andra Kammaren, att dessa skulle gifva ett mycket bättre resultat. De bästa männen från de olika partierna skulle bli valda. När man är af den åsikten, synes det mig, som om herr justitieministern borde hafva varit frestad att försöka framlägga ett förslag om införande af proportionellt valsätt äfven till Första Kammaren. Ty äfven där borde man väl vilja hafva de bästa männen. Men för den frestelsen har herr justitieministern icke fallit. I stället har herr justitieministern, liksom herr statsministern, i går utställt växlar — ehuru med något olika lydelse — på framtiden, i det att de hafva pekat på, att vi »i framtiden» skulle kunna få en omgestaltning af valgrunden till Första Kammaren, på grundvalen af proportionella val enligt herr justitieministerns och möjligen på någon annan grundval enligt herr statsministerns mening. Men tro dessa herrar, tro dessa båda medlemmar af statsrådet verkligen, att Första Kammaren kommer att infria dessa växlar? Är det ändå icke bra egendomligt, att man kan föreställa sig, att Första Kammaren skulle i en framtid vilja gå med på en kanske rätt djupt gående omgestaltning af grundvalen för sin egen byggnad, medan man samtidigt från detta håll, där man säger sig tro därpå, betonar, att det ju är otänkbart, att Första Kammaren skall kunna vilja gå in på något annat förslag i fråga om byggnaden af Andra Kammaren än det, som Första Kammaren i går antagit? Borde man icke kunna snarare tänka sig, att denna Andra Kammares mening, måhända upprepade gånger uttryckt, skulle kunna vinna gehör, då det gäller Andra Kammares sammansättning, än Andra Kammares mening, än så många gånger uttryckt, beträffande Första Kammares sammansättning?

Jag vänder mig nu med några ord till kammarens ärade vice talman.

Han målade här i går afton en förskräckande bild på väggen för kammarens ledamöter. Han förebådade den tid, då, såsom han sade, »vi bönder skola försvinna från kammaren.» Ty på nåder skulle icke, trodde han, bönderna komma här in. Och han slutade med den maningen, att »det gifves icke någon appell för oss, om

vi icke, liksom Första Kammaren, taga utskottets eller Kungl. Maj:ts förslag.»

Det förvånar mig, att en så besinningsfull man, som kammarens ärade vice talman utan tvivel är, kan komma med ett sådant tal, ty redan det siffermaterial som herr justitieministern har förebragt till ledning för våra beslut, ådagalägger ju med all önskvärd tydlighet, att en reform, som ger en utsträckt valrätt, på sätt Kungl. Maj:ts förslag skulle göra det, leder icke till ett sådant resultat. Utaf de 850,000 valmän, sammantaget de nuvarande och de blifvande, som efter en sådan reform skulle komma att finnas på Sveriges landsbygd, äro icke mindre än 580,000 sysselsatta på jordbrukets område. Utaf dessa 580,000 äro 200,000 nuvarande valmän, tillhörande hemmansägareklassen, och omkring 15,000, tillhörande arrendatorernas klass. Men till dessa 215,000 nuvarande valmän af denna kategori skulle enligt de siffror, som herr justitieministern lagt på vårt bord, komma 100,000 nya valmän, som tillhöra hemmansägareklassen, och öfver 100,000, som tillhöra arrendatorernas och jordtorparnes klass, och sammanräkna vi dessa siffror, komma vi till en summa af 425,000 valmän d. v. s. fulleligen hälften af hela antalet valmän på Sveriges landsbygd. Huru är det möjligt att då komma med sådant tal, som att en sådan reform, med bibehållande af den organisation med afseende på valkretsindelningen, som vi nu ha i vårt land, skulle leda till bondeklassens förintande i Andra Kammaren? Jag förstår för min del icke ett sådant tal, och jag förstår det ännu mindre, då de herrar och män, som här sitta och tillhöra denna klass, väl veta, att fördelningen af dessa element på de olika landsbygdsvalkretsarne kan vara mycket olika, och att sålunda i en mängd valkretsar fördelningen kan ställa sig långt förmånligare för jordbrukareklassen än de nyss åberopade siffrorna angifva.

Jag återkommer nu, herr talman, med några ord till det förut omtalade Första-kammarannexet här i kammaren.

Herr justitieministern har uti rösträttspropositionen med siffror sökt motbevisa dess framtida existens, och en ärad reservant uti konstitutionsutskottet, som har uppenbarat sig som både anhängare och motståndare till regeringens förslag och som både motståndare och anhängare till konstitutionsutskottets förslag, och som väl följaktligen får anses såsom besjälad af »en verklig öfvertygelse» — han har här förklarat, att det är ingen, som i själ och hjärta tror, att Kungl. Maj:ts förslag skall skapa ett annex, ett Första-kammarannex i Andra Kammaren. För min del är jag af en alldeles motsatt mening, och enligt min tanke bekräfta justitieministerns siffror denna uppfattning i stället för att motbevisa densamma.

Borde det icke, mina herrar, vid en tid, då högervind blåser fram öfver Sveriges land — och i vårt land likaväl som i andra land, där de redan ha allmän rösträtt, skall det nog visa sig, att, efter den allmänna rösträttens genomförande en gång, kommer också högervind att vid flere val blåsa fram i landet — borde det, mina

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

herrar, icke vara nog, att när det sker, så kommer icke allenast högern att bli i majoritet i denna Andra Kammare, utan äfven den yttersta högern kommer då säkerligen att få en ganska betydande representationsandel här i kammaren? Jag frågar: borde icke detta vara nog, utan skola vi verkligen på lagens, på *grundlagens* väg söka tillförsäkra oss att, äfven när vänstervind någon gång kommer att blåsa öfver detta land, skall med nödvändighet den yttersta högern få sig beskärd en betydande andel af representationsrätten i Andra Kammaren? Jag är alldeles viss om, att, om vi skrifva in de proportionella valen uti grundlagen, då kommer herr vice talmannen, som ju är gammal i gårde här, en gång att här få se gamla fysionomier ifrån sin tidigaste tid åter tillbaka i Andra Kammaren, hvilka nu uti några årtionden varit därifrån försvunna, och det blir till dem, som den utaf honom med skäl beaktade bondeklassen då får afstå de representantplatser, som de förra komma att här förvärfva.

Sedan man här under gårdagsdebatten ifrån några håll, där man går med Första Kammaren i denna fråga, velat för egen och väl äfven för Första Kammarens räkning taga patent på att föra talan för fosterlandet och dess intressen, och när jag sedermera hörde herr vice talmannen äfven i viss mån slå på samma strängar, så ljud uti mitt minne en stämma ifrån fordom, den inflytelserikaste måhända, som någonsin höjts uti Riksdagens Andra Kammare, och som på sin tid också ljudat ifrån vice talmannens plats. Det var på 1870-talet, när för första gången uti den svenska Riksdagen på allvar var å bane frågan om nödvändigheten af en omgestaltning utaf grundvalarne för den Första Kammaren och då under debatten i Andra Kammaren det gent emot det då rådande landtmannapartiet, det då rådande stora majoritetspartiet, framkastades den beskyllningen, att det partiet icke representerade svenska folket, utan ett visst intresse — det var då, som herr Carl Ifvarsson vände om bladet och sade, att det är majoriteten i Första Kammaren, som representerar ett visst intresse, nämligen penninge- och tjänstemannaintresset. Huru är det, mina herrar, ställdt nu i detta afseende? Har utvecklingen gått bakåt eller framåt, eller har den stått stilla på denna punkt? Ja, mina herrar, när man vet, att, enligt hvad den officiella statistiken utvisar, halffparten utaf Första Kammarens ledamöter tillhöra ämbetsmännens kategori, och när, enligt hvad af offentliga handlingar kan inhämtas, öfver halffparten utaf Första Kammarens ledamöter stått och stå såsom styrelseledamöter uti våra stora millionbolag, då frågar jag er, mina herrar: kunna icke då de intressen, som framför allt äro företrädda uti Första Kammaren, anses väl försedda uti Sveriges Riksdag, eller äro de i behof af och böra de erhålla en institutionell förstärkning uti Andra Kammaren? På den frågan svarar jag nej. Och det är därför, som jag för min del icke kan rösta för Kungl. Maj:ts eller konstitutionsutskottets förslag.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Jag kunde, herr talman, sluta här, men det föll ett ord under gårdagsdebatten ifrån en ärad ledamot af konstitutionsutskottet, som här förordade både Kungl. Maj:ts och konstitutionsutskottets förslag. Han sade, att »det är icke vår skull — vi proportionalister — icke vår skull, att icke den allmänna rösträtten blir gifven i vårt land.» Ja, det är möjligt, att vi här på denna punkt lika väl som på så många andra få dela ansvaret. Men icke skall det gå att på dem, som sedan långa tider ha fört rösträttsreformens talan här i landet och i Riksdagen — icke skall det gå att med dylika ord på dem vältra ansvaret, för att ingenting här sker.

Den ärade talaren sade, att »vi proportionalister, vi, som vilja ha igenom ett förslag på de proportionella valens grund, vi ha sträckt ut handen åt de rösträttslöse.» Ja men, herr Hammarskjöld, gå ut till de rösträttslöse och tala vid dem; de betacka sig för den handen, ty de veta, att vid sidan af den handen kommer det fram en annan, som är färdig att taga tillbaka en stor del af hvad den andra handen gifvit.

Herr talman! På grund af hvad jag nu anfört yrkar jag afslag på såväl Kungl. Maj:ts som konstitutionsutskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Wallis* och *Wavrinsky* i Stockholm.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Under den långa debatt, som förts i denna fråga, ha de flesta talarne uteslutande fäst sig vid en af de garantier, som Kungl. Maj:ts nu föreliggande proposition uppställer, nämligen den proportionella valmetoden. Jag skall tillåta mig att något uppehålla mig vid de öfriga garantier, som förslaget innehåller.

Då vårt nuvarande representationsskick genomfördes, ansåg man sig kunna ställa mogenhetsåldern till 21 år. När det nu gäller införandet af allmän rösträtt, vill man därmed förbinda en uppflyttning af åldersgränsen till 25 år. Genom denna uppflyttning af åldersgränsen ställer man 209,000 medborgare utanför rätten att delta i valen till den lagstiftande församlingen. Sedan följer i Kungl. Maj:ts förslag en hel rad andra inskränkande bestämmelser, som i och för sig utesluta 250,000 personer, och slutligen kommer konstitutionsutskottets förslag och afklipper valrätten för ytterligare omkring 60,000 personer. Vi komma således inalles upp till en summa af 519,000 af 1,409,000, som skulle blifvit röstberättigade, för den händelse att åldersgränsen sattes till 21 år, om värnplikts- och skatte-strecken bortföle. Drager man de sålunda utestängdas antal eller 519,000 från 1,409,000, hvilket antal med allmän rösträtt utan garantier skulle blifva röstberättigade, så får man endast omkring 890,000 valmän att räkna med. Det kan därför icke blifva tal om, som här under debatten anförts, att det kommer två nya valmän på hvar och en af de förutvarande, då den nuvarande valmanskåren uppgår till i rundt tal 400,000 personer.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Man har som skäl för åldersgränsens höjning anfört, att de män, som icke ha nått mera än 21 års ålder, icke skulle vara mogna nog att lägga en valsedel i valurnan. Men det är märkvärdigt, att man anser desse män vara mogna nog att vid den åldern inträda i vår armé och ha tillräcklig mogenhet att försvara landet, ifall det skulle angripas af någon fiende. Enligt min uppfattning böra de äfven vid nämnda ålder vara mogna att gå fram till valurnan, i synnerhet som, därest åldersgränsen sättes till 21 år, genomsnittsåldern för de första gången i val deltagande i verkligheten skulle blifva 22 $\frac{1}{2}$ år. Nu blir denna genomsnittsålder icke, såsom regeringen tänkt sig, 25 år, utan 26 $\frac{1}{2}$ år. Nu kan visserligen sägas, att denna inskränkning af rösträtten träffar lika i alla samhällslager, och jag medgifver riktigheten däraf, men jag vill påpeka, att *dödligheten* är icke lika i alla samhällslager. Man sätter ett streck i fråga om åldern, så att ungdomen icke får komma fram till deltagande i val, men i fråga om ålderdomen finnes ingen sådan begränsning, så att, om man lever än så länge och blir som barn på nytt, får man i alla fall deltaga i valen.

Jag vill vidare erinra om den garantien, som man här uppställt, att medborgarne skola ha erlagt skatt till stat och kommun för att vara röstberättigade. Man säger, att det är oriktigt, att en person skall få rösta, om han icke betalat den direkta skatten till staten. Huru har den nuvarande representationen fördelat de samhälleliga bördorna? Har man icke nu genom förbrukningsskatter och dylikt beskattat folket ytterst olika. Statens inkomst af de direkta skatterna, däri inberäknade äfven den progressiva inkomstskatten och mantalspenningarne, uppgår icke till mer än en 20 à 21,000,000 kronor, då däremot de indirekta skatterna uppgå till 130,000,000 kronor och därutöfver. En fattig medborgare, som har en stor barnskara att försörja, får sålunda betala dryga skatter till samhället. Att han fostrat söner, som skola stickas in i vapenrocken, och att han fostrat döttrar, som utföra nyttigt arbete, det räknar man icke med. Om en sådan medborgare, som gör allt hvad han kan för att försörja sin familj, icke förmår att betala de slantar, som den direkta skatten uppgår till, så säger man, att denne medborgare skall vara utesluten från valurnan, ty man förutsätter då, att han hör icke till de ordentliga och skickliga här i landet. Hvad de kommunala skatterna beträffar, väljas de, som besluta desamma, på en sådan grundval, att de små i samhället icke kunna inverka vid bestämmandet af dessa skatters storlek. Det kan mycket väl tänkas, att de styrande i en kommun fatta sådana beslut, som medföra en massa stora utgifter, och hvilka beslut därför hafva till följd, att de små skattdragande med bästa vilja i världen icke kunna bära bördorna. Vid innevarande års riksdag har väckts en motion, hvori begäres, att staten skall låna, jag tror 2,200,000 kronor, för fortsättning af en järnvägsanläggning uppe i Norrland, emedan de enskilda kommunerna icke kunna fortsätta järnvägens byggande. Kommunerna ha nämligen för-

klarat, att de icke kunna pålägga de skattdragande medborgarne större kommunalutgifter, ty i sådant fall gå kommunerna emot ekonomisk ruin. Skola nu de idoge medborgare, som bo i dessa kommuner, där man på grund af järnvägsspekulationer uppskrufvat de kommunala skatterna till en sådan höjd, att de fattiga icke kunna betala dessa skatter, på denna grund vara helt och hållet uteslutna från rätten att deltaga i de politiska valen? Jag representerar själf en sådan kommun, där man genom en nära nog vansinnig järnvägsspekulation ställt kommunen vid ruinens brant, där man i ett slag fick en förhöjning i kommunalutgifterna af omkring 100 procent och där man har utsikt, att det icke skall stanna ens vid denna förhöjning, utan gå mycket däröfver, förutsatt nämligen, att man skall bringa stadens angelägenheter i jämbredd med en del andra städers. Är det då riktigt att som villkor för rätten att deltaga i valen till Riksdagens Andra Kammare uppställa det villkoret, att valmännen skola ha betalt de kommunala skatterna, på hvilkas bestämmande de minst bärkraftiga bland dem icke haft det ringaste inflytande? Men äfven andra omständigheter kunna föreligga, som göra, att den enskilde medborgaren icke med bästa vilja i världen kan fullgöra sin skyldighet att betala de direkta skatterna. Det kan inträffa dåliga tider. En fabrik lägges ned, eller något annat inträffar, som gör, att arbetet afstannar. Om nu arbetarne sålunda få gå utan arbete i två å tre månader och därigenom blifva urståndsatta att betala de kommunala afgifterna inom bestämd tid, så äro de också därmed förhindrade att deltaga i valen. Det är en hel rad dylika omständigheter, som härvidlag kunna inverka. Jag tror det vara klokt att taga hänsyn till detta och icke tänka uteslutande på att få så många garantier som möjligt.

En annan af dessa garantier heter »fullgjord värnplikt». Såvidt jag kan förstå, ha vi tillräckliga medel ändå att bringa in medborgaren i vapenrocken, utan att man behöfver sätta erhållandet af rösträtt såsom en speciell belöning för värnpliktens fullgörande.

Min uppfattning är den, att medborgarrätt skall tilldelas hvarje medborgare, som försörjer sig själf och fullgör sina medborgerliga plikter. Jag anser således, att man icke bör uppställa några sådana extra villkor som de här nämnda för rätt att deltaga i riksdagsmannavalen. Det kan ingen säga annat, än att dessa inskränkande bestämmelser äro riktade mot de fattigaste. Att man betalar skatt, när man står sig bra, det är ingenting att brösta sig öfver, ty det är ens skyldighet att betala afgifter till samhället. Minst af allt trodde jag, att arbetarnes vaknande känsla för fullgörandet af sin skatteplikt till staten skulle blifva föremål för ett klander från Andra Kammarrens talarstol. En talare tillät sig i går att säga, att arbetarne drefvo en hänsynslös agitation för att drifva in skatter och att om någon därvid icke ville betala, använde man »knytnäfvarne och knöl-påken». Arbetarne hafva på många ställen upprättat s. k. skattebyråer i syfte att underlätta skatternas inbetalande genom att bereda

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

dem tillfälle att få betala sin skatt med ett visst mindre belopp, t. ex. 25 öre per vecka. Att man därför skulle påstå att arbetarne drifva in skatterna med »knytnäfvarne eller knölpåken», det hade jag aldrig drömt om.

Jag skall nu tillåta mig att yttra ett par ord om en af de reservationer, som åtfölja utskottets förslag. Det är nämligen den reservation, som tillstyrker bifall till herr Johanssons i Mossebo motion, enligt hvilken man skulle särskilja köpingar och municipal-sambällen med minst 1,000 innevånare från landsbygden och lägga dessa till städerna. Jag förstår egentligen icke, hvarför man skulle tillgripa en sådan åtgärd. Ty icke vinner man någonting därigenom! Tror man, att man kan begränsa idéernas utbredning genom att draga upp vissa gränser mellan landsbygden och städerna? I så fall kommer det att visa sig, att man räknat fel. Idéernas utbredning rättar sig icke efter belägenheten af stad och land.

Då vi i vår motion hafva gått med på ett förslag, som innebär, att städerna fortfarande skulle få välja för sig, så hafva vi gjort detta därför att vi ansågo, att frågan om själva valkretsindelningen var en bisak. Hufvudsaken var den allmänna rösträtten. En anledning därtill har ock varit, att denna valkretsindelning har gammal häfd.

Då vi hafva uppträdt mot de proportionella valen, har det naturligtvis icke varit därför, att vi hafva varit rädda för det proportionella valsystemet, och att vi som parti icke skulle kunna reda oss med detsamma. Men vi hafva uppträdt mot denna valmetod därför, att, ehuruval vi erkänna den såsom rättvis i princip, vi icke erkänna dessa proportionella val såsom berättigade, om de endast användes i fråga om den ena halfvan af den lagstiftande församlingen. Det är vår ståndpunkt i afseende å de proportionella valen. Vi vilja tilllämpa dem efter den allmänna rösträttens princip på *hela* den lagstiftande församlingen. Om så sker, tror jag, att man skall få anslutning från arbetaremassorna till de proportionella valen. Men om vi endast skola använda proportionell valmetod till hälften af den lagstiftande församlingen, kan det aldrig blifva tal om, att de nu rösträttslöse skola känna sig tillfredsställda med en sådan lösning af rösträttsfrågan.

Det har sagts så mycket om denna sak, att jag icke vidare vill ingå i behandling af densamma. Jag har endast velat fastslå, att det icke är mot det proportionella valsättets princip som vi vändt oss. Men om denna princip skall tillämpas endast på hälften af representantförsamlingen, *då* protestera vi mot densamma, *enär* vi således fortfarande skola behålla den ena hälften af representationen i orubbadt bo och vald efter den kommunala fyrkskalan.

Det har här utaf en talare anförts såsom ett starkt skäl mot enmansvalkretsar, att det kan inträffa, att minoriteten väljer representant, och att majoriteten af valmän få lof att bli utan representation. Vi hafva i vår motion framställt ett förslag, som förhindrar

detta. Jag medgifver, att det är oriktigt, att, då exempelvis 900 valmän deltaga i ett val och dessa valmän äro delade i 3 eller 4 grupper, den ena gruppen skall vara den, som sätter till representant, därför att valmännen kanske hafva skilt sig på ett namn. I sådana fall blifver vårt förslag en förträfflig lösning af denna fråga. I första valomgången gå alla valmän till val. Hvar och en utaf de olika partierna arbetar för att få fram sin kandidat och mäter sin styrka. Skulle intet af partierna i första valomgången hafva erhållit absolut majoritet, förklaras de två kandidaterna, som hafva erhållit de flesta rösterna, såsom hufvudkandidater. Vid den slutliga omröstningen är det möjligt för de partier, som gå närmast tillsammans, att ena sig, äfvensom att då skapa majoritet bland valkretsens valmän och utse representant.

Det har talats så mycket om rösträttsfrågans läge och om, huruvida man skall fästa något afseende vid den allmänna opinionen eller icke. Särskildt en representant från Gäfle, herr Waldenström, sade, att det proportionella valsättet, äfven om vi nu antaga detsamma, därmed icke är fastslaget. Ty det ligger uti valmännens hand att under valen kasta systemet öfver ända. Men han sade på samma gång, att vi skola icke rätta oss efter de allmänna folkförsamlingarna, utan efter de utslag, som valen gifva. Antagandet af ett förslag, som afser en förändring utaf rösträttsförhållandena, förutsätter, att man har insett, att den närvarande valmanskåren icke är tillräcklig för att gifva ett utslag för de stämningar, som finnas i landet. Huru i all rimlighets namn kan man då komma och säga, att fem, sex å sju procent af landets medborgare skola angifva den egentliga stämningen i landet, och icke fästa sig vid de medborgare, hvilka man nu vill släppa fram till valurnorna. Det blir en sådan opinionsyttring, som är missvisande och förer ur askan i elden. Vilja herrarne icke taga hänsyn till den uppfattning, som är rådande bland dem, som skola släppas fram till valurnorna och erhålla valrätt, har man icke vunnit något egentligt resultat.

Min uppfattning är, att, löser man rösträttsfrågan *mot* den stora nu rösträttslösa massans mening, *då* kan man fatta hvilket beslut man vill. Men man har därigenom icke *löst* rösträttsfrågan. Ty landets arbetare ha rätt att vara företrädde i den lagstiftande församlingen. Och denna rätt *taga* de, om representationen icke är nog förständig att gifva dem densamma.

Jag yrkar bifall till herr Brantings motion.

Herr Hjärne: Herr talman! Denna vidlyftiga och tröttande debatt synes nu långsamt glida mot sitt slut. Och jag vill för min del icke bidra till dess förlängning genom att upprepa de många skäl, som blifvit anförda för och emot de särskilda förslagen. Däremot anser jag, likasom så många andra ledamöter af denna kammare, mig vara skyldig att öppet, fastän kort, angifva min egen ställning till frågan.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Här gäller det i dag, efter min uppfattning, framför allt, att vi göra, hvar och en på sin plats, hvad som *kan* göras för att få ett någorlunda snart slut på den upprivande rösträttsstriden, utan likväl något slags kapitulation för obefogadt, fastän högröstadt tvång.

Nu föreligger ett förslag, nämligen konstitutionsutskottets förslag, som redan är med majoritet, med en stor majoritet, antaget af Första Kammaren. Hvad man nu än må säga om detta förslag, så kan det aldrig förnekas, att det skänker rösträtt åt i det närmaste alla svenska medborgare, och att det är det enda rösträttsförslag, som för närvarande har någon utsikt att inom en beräknelig framtid upphöjas till lag.

Jag delar visserligen icke den gängse åsikten, att *antalet* är den enda rättvisa grunden för en sund rösträttsreform, när det gäller att genomföra allmän rösträtt. Men *om* man ställer sig på den grunden, *då* kan det enligt min tanke icke förnekas, att den proportionella valmetoden är en vida mer följdriktig tillämpning af den matematiska grunden, antalets-grunden, än hvad till exempel majoritetsval kunna vara.

Emellertid är ju icke valmetoden här hufvudsaken, utan hufvudsaken i hela denna fråga är den allmänna rösträtten själf. Därför kan äfven den, som ingalunda svärmar för den proportionella valmetoden, likväl nu i detta ögonblick med godt samvete gifva sin röst åt ett sådant förslag som det nu föreliggande och af Första Kammaren antagna, *därför* att detta förslag verkligen är ägnadt att tillfredsställa krafvet på den allmänna rösträtten. Jag anser också, att våra valmän kunna hafva det berättigade anspråket på oss, såsom deras representanter, att vi åtminstone sätta dem i tillfälle att bestämdt uttala sig för eller mot ett verkligt utarbetadt rösträttsförslag, som inom Riksdagen och i den offentliga diskussionen har vunnit en så stark stämning som det nu föreliggande förslaget. Detta kan ju endast ske, ifall detta förslag nu af oss här i Andra Kammaren antages såsom hvilande och således hänskjutes till valmännens eget afgörande i och genom de nya valen. Det måste onekligen väcka stor förundran bland alla tänkande uti landet, om just de män, som ifrigast tala om folkets mening och tycken i denna fråga — om just *de* med all kraft arbeta på att undertrycka en sådan, i laglig form fullbordad vädjan till folkets mening vid de nya valen, och i stället åberopa sig på allehanda lösliga resolutioner, som hafva tillkommit med måhända slugt anordnade och ännu slugare refererade folkmöten på åtskilliga skilda orter här och där i landet.

Det är visserligen icke min uppfattning, att Andra Kammarens valmän ensamma och ovillkorligt skola hafva det sista ordet i denna maktpåliggande fråga. Men att Andra Kammarens valmän böra *höras* om denna fråga, och att de böra höras just nu och om det föreliggande förslaget, *det* synes mig vara ett politiskt kraf. Och är det då så, att våra valmän i höst förkasta det nu föreliggande rösträttsförslaget, *då* må valmännen själfva få åtaga sig ansvaret för en sådan

utgång. Det är ett ansvar, som vi här i kammaren icke hafva någon anledning eller någon moralisk och politisk rätt att förmäna dem att bära.

Skulle då det proportionalistiska rösträttsförslaget falla, då förestår utan tvifvel en mycket lång och mycket svår partistrid i vårt land. Enligt min tanke måste åtminstone alla vänner af samhällets lugna framåtskridande *nu* just göra det bästa de kunna för att bespara vårt land en sådan partistrid. Huru denna partistrid till sist skall aflöpa, det tror jag ingen här kan förutsäga. För min egen del tror jag, att anhängarne af den radikala och socialistiska rösträttsreformen jubla något för tidigt, då de anse, att deras seger garanteras genom de nu föreliggande proportionalistiska förslagens fall. Jag vill här i denna kammare betona, att Första Kammarens politiska ställning har blifvit i högst betydande grad stärkt, genom att denna kammare har antagit det nu föreliggande förslaget. Hädanefter kan ingen, som gör anspråk på omdömesgilla personers tilltro, våga påstå, att Första Kammaren har vägrat att på allvar genomföra den allmänna rösträttens grundsats. Första Kammaren skall därför, stödd på denna sin ådagalagda goda vilja, med så mycket bättre rätt och kraft och med så mycket större anslutning från landets upplysta och sansade allmänna mening kunna hädanefter motsätta sig alla försök att genomföra den allmänna rösträtten på sådant sätt, som bringar vårt lands lugn, dess framåtskridande och dess politiska framtid och själfständighet i fara. Ty märk väl: den allmänna rösträttens grundsats betyder, att hvarje svensk medborgare, som fullgjort sina offentliga plikter, skall ha sin röst med i rikets angelägenheter, men denna grundsats betyder visst icke, att massorna såsom sådana ensamma skola ha herraväldet eller ens det obetingadt afgörande inflytandet i vårt land. Man kan mycket väl tänka sig också andra metoder än den proportionalistiska, som utan att på något sätt kränka den allmänna rösträtten, likväl betrygga den större politiska duglighetens och den kraftigare ansvarskänslans berättigade makt och inflytande i ett lagbundet kultursamhälle, och i striden för en sådan reform skola — därom är jag fullt förvissad — alla sunda krafter i vårt land lättare kunna samlas i gemensamt arbete äfven efter det nu föreliggande proportionalistiska rösträttsförslagets fall än någonsin förut. Jag är också öfvertygad, att många af dem, som nu inom denna kammare låtit hypnotisera sig af hvarjehanda lösliga slagord mot Första Kammarens berättigade politiska grundlagsenliga ställning, en dag skola åtminstone i sitt hjärta erkänna, att de ha gjort sig skyldiga till förhastade och ensidiga omdömen. Alltså, jag förtviflar ingalunda om utgången af en sådan politisk partistrid, men jag anser det för vårt lands framtid vara bäst, om vi redan nu skulle kunna leda rösträttsstriden till en snar och lyckosam biläggning.

Nu skulle jag för min del helst ha sett, att Kungl. Maj:ts förslag oförändradt kunnat antagas. Enligt min tanke utgöra konstitutionsutskottets förändringar i detta förslag ingalunda några för-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

bättringar. Jag hänvisar helt enkelt till den öfvertygande framställning, som gjordes af herr statsrådet och chefen för justitidepartementet i går äfvensom till de skäl, som blifvit anförda af många andra talare. Men jag vill icke taga på mitt ansvar att för min del äfventyra reformens fall genom att hålla på Kungl. Maj:ts förslag. Och jag anser mig så mycket mindre kunna och böra göra detta efter den förklaring, som här i går kväll afgafs af hans excellens herr statsministern.

Därför ansluter jag mig till konstitutionsutskottets förslag. Skulle återigen detta förslag förkastas af kammaren i dag, då måste jag förklara, att jag känner mig förhindrad att gifva min röst till något enda af de andra reservationsvis framställda förslagen.

Jag vill, som jag nämnde, icke upprepa de skäl, som blifvit anförda mot hvart och ett af dem. Jag vill här blott påpeka, att hvarje särskildt af dessa förslag är fullständigt utsiktslöst för närvarande. Den, som därför med sin röst understödjer något af dem, kan enligt min tanke icke uträtta någonting annat, än att han i sin mån bidrager till, att denna kammare stannar i ett annat beslut än Första Kammaren. Han bidrager då enligt min tanke endast till att i sin mån skärpa den onyttiga och samhällsvådliga motsatsen mellan kamrarne.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Holmgren: Herr talman, mina herrar! Fastän kammarens otålighet att komma till ett snart slut på denna långvariga öfverläggning är helt naturlig, och fastän jag hyser en liflig önskan att gå kammaren i detta fall till mötes och fastän och oaktadt den siste ärade talaren löst allas samveten i föreliggande fall, så skall jag likväl tillåta mig att blott under några hastigt försvinnande ögonblick taga kammarens uppmärksamhet i anspråk, därvid jag försäkrar, att jag icke skall hålla på längre än 5 minuter, och tillförser jag mig genom denna försäkran kammarens enhälliga bifall.

Hvad som föranledt mig att i denna fråga yttra mig, det är det sätt, hvarpå regeringen och dess medlemmar pläderat för det kungl. förslaget, enkannerligen för det proportionella valsättet. Vid de förhandlingar, som försiggått i de stora kulturländerna, då fråga förelegat om omdaning af folkrepresentationen, ha visserligen äfven förslag förelegat att införa en proportionell valordning, men vid alla dessa tillfällen, i England, Frankrike, Tyskland, ha regeringarna, vare sig de varit konservativa eller liberala, afgjort ställt sig mot införande af en proportionell valmetod såsom främmande för folket, såsom för mycket inkrånglad och därtill såsom innebärande en utopi, en dröm. På alla dessa ställen i de stora kulturländerna ha regeringarna ställt sig mot införande af en proportionell valmetod. Ett undantag och ett märkvärdigt undantag föreligger i vårt land. Här har regeringen afgjort uttalat sig för införande af en proportionell valmetod och uttalat, att den ansåg den vara den glada speljakt, som skulle föra det svenska folket till lycksalighetens ö.

Man frågar sig då ovilkorligen: hvilken är den djupaste anledningen till detta yrkande på en proportionell valmetod från svenska regeringens sida. För mig framstår det klart, att det varit för att erhålla en garanti mot de stora massor af valmän, som nu skola få medborgarrätt i Sverige. Mina herrar, det där talet om garanti förstår jag mycket litet. Jag försäkrar er, mina herrar, att ingen af er har garanti för, att vi kunna lefva i morgon. Är det icke då märkvärdigt, att man fordrar garantier, på samma gång man vill som bröder mottaga dessa hundra tusenden för att de skola verka för landets framåtskridande och för att de skola bära upp utvecklingen och framåtskridandet. Är det icke märkvärdigt, att man fordrat garantier *mot* dem? Hvilka garantier är det vi skola fordra med afseende på dem? Jo, att de äga heder, trohet, fosterlandskärlek, god vilja. Om dessa garantier icke finnas hos dessa massor af medborgare, då reda vi oss illa, om vi också antaga lagparagrafer om den proportionella valmetoden. Jag anser, att det vore en olycka, större än någon, om man icke räknar med dessa garantier, heder, trohet, fosterlandskärlek och god vilja hos dessa valmän. Ser man bort därifrån, då är man sannerligen i ett läge, som kan sägas vara mer än olyckligt, och då måste man förtvifla om fosterlandets framtid.

Jag har velat yttra detta och skall dessutom påpeka en omständighet, som kan vara af en viss betydelse. Man har hänvisat oss till vårt grannland Danmark och sagt, att man där använder proportionell valmetod. Ja, visserligen vid valen till landstinget, motsvarande Första Kammaren hos oss, men absolut icke vid valen till folketinget, motsvarande Andra Kammaren. Konseljpresidenten Christensen-Stadil — han har icke varit professor, icke varit biskop, icke haft någon framstående plats som jurist, utan varit folkskollärare, men är icke desto mindre excellens i Danmark — yttrade sig för några veckor sedan i folketinget mot proportionella val och förklarade, att han gifve företrädet åt enmansvalkretsar, emedan genom dessa riksdagsmännen komme i närmare beröring och förbindelse med valmännen och befolkningen. Detta vore från många synpunkter både nyttigt och nödigt, men omöjliggjordes med de stora valkretsar, som de proportionella valen hafva till förutsättning. Han sade sig tro, att det proportionella valsystemet lade valen uteslutande i händerna på de olika partiernas styrelse. Dessa ord af den danske konseljpresidenten äro så mycket märkligare, som de kunna sägas utgöra ett eko af hvad skaparen af vårt nuvarande representationsskick, Louis De Geer, yttrade den 4 december 1865. Yttrandet är följande: »Det är icke sant, att grunden för representantkallet är penningen. Förslaget erkänner ingen annan grund för representantkallet än medborgarnes bekantskap med och förtroende till den valde, uttryckta genom val.» Så yttrade sig skaparen af den nuvarande representationsordningen, på grund af hvilken vi nu äro här församlade för att besluta för framtiden.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Men äfven i ett annat hänseende har excellensen Christensen-Stadils uttalande en viss betydelse, ty han har erfarenhet om detta valsätt från dess användning vid valen till den danska riksdagens första kammare. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet sade i går, att endast förstklassiga och prima namn komma fram vid tillämpningen af proportionellt valsätt, men märkvärdigt nog har icke excellensen Christensen-Stadil gjort samma erfarenhet beträffande verkningarna af detta valsätts användning i Danmark. Han förordar nämligen, att man tvärtom bör bibehålla enmansvalkretsar med majoritetsval. Erfarenheten är, mina herrar, den bästa läromästaren, och fäster man icke afseende vid de lärdomar, erfarenheten gifver, tror jag, att man kastar sig in i det farliga, det osäkra, det ovissa, in i mörkret.

Jag har lofvat att icke tala i mer än fem minuter, och jag skall då sluta med att säga, att när jag tänker på hvad så många talare och särskildt den ärade talaren från Gäfde här yttrat, vill jag låta det stå framför mig såsom i eldskrift: »När skalkar locka dig, så följ icke!»

Jag yrkar afslag å Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

Herr Neiglick: Då jag icke undertecknat någon af rösrättsmotionerna och då jag icke heller kunnat i allt instämna med någon af de föregående talarne, har jag ansett mig böra begära ordet för att angifva, hur jag kommer att rösta i den föreliggande frågan.

Jag hör visserligen icke till dem, som betrakta det föreliggande kungl. förslaget som ett fuskförslag, utan snarare vill jag medgifva, att detta förslag är ett effektivt och ur flere synpunkter liberalt rösträttsförslag. Men jag kan å andra sidan icke helt och hållet bortse från de enligt mitt förmenande fullt berättigade och grava anmärkningar, som framställts mot den proportionella valmetoden ur valteknisk synpunkt; och jag är i öfrigt icke så öfvertygad om denna valmetods förträfflighet, att jag vill vara med om att genomtvinga ett på denna metod grundadt valsätt, om hvilket likväl meningarne inom de nuvarande valmanskårerna äro så väsentligt delade, och från hvilket de blifvande nya valmanskårerna, för så vidt de uttalat sig i allmänhet, tagit ett bestämdt afstånd. Jag kan därför icke rösta för vare sig Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag. Jag har då, därest jag icke vill rösta alltigenom negativt, hvilket jag dock icke finner lämpligt, att välja mellan det liberala samlingspartiets förslag och det socialdemokratiska förslaget — det s. k. mosseboförslaget kan jag från min ståndpunkt icke reflektera på. Af de båda nyssnämnda förslagen torde väl endast det första, d. v. s. det liberala samlingspartiets förslag, äga någon utsikt att få närvarande vinna majoritet inom kammaren. Jag har egentligen endast en mera betydande invändning att göra mot detsamma, nämligen den, att detta förslag är förknippadt med villkoret om fullgjord skatteplikt, ett villkor, som för mig är föga tilltalande. Då jag emellertid vill, så vidt möjligt,

med min röst bidraga till, att ett positivt beslut i rösträttsfrågan redan innevarande år fattas af denna kammare, har jag trott, att jag borde låta mina betänkligheter med afseende å nämnda villkor falla, och jag kommer därför, herr talman, att rösta för den af herr Staaff m. fl. afgifna motionen.

Herr Höjer: Herr talman, mina herrar! Under debatten i går förmiddag fattade jag verkligen den goda föresatsen att icke uppträda och yttra mig i den föreliggande frågan, men när under aftonens lopp herr vice talmannen hade ordet, föll jag för intalandena af min onda genius och anmälde mig hos herr talmannen. Jag ber nu att i yttersta korthet få vända mig mot min högt aktade vän herr vice talmannen.

Han hade flera märkliga uttalanden under gårdagens debatt. Han talade, han liksom så många andra, om lättheten att fatta det proportionella valsystemet, vare sig det gällde valmännen själfva eller de män, som skulle ha den egentliga valledningen om hand. Det återkallade i mitt minne, hvad min högt aktade vän herr Hammarskjöld nämnde under förra årets riksdag, då äfven han uttalade sitt lof öfver den proportionella valmetodens lättfattlighet och förklarade, att han tolkat denna valmetod för sina valmän, hvilka genast hade förstått den och till honom yttrat: Var det icke värre än så? Jag uttalade då mitt erkännande åt herr Hammarskjöld för hans underbara pedagogiska förmåga, liksom mitt erkännande åt intelligensen hos hans valmän. Jag skall i dag be att få rikta detta mitt erkännande äfven till herr vice talmannen och valmännen i Bräkne härad. Det är sant, att herr vice talmannen kan för sin uppfattning i detta fall ha en sådan auktoritet att åberopa som herr justitieministern själf. För den, som i likhet med mig och många andra sökt att någorlunda sätta sig in i det proportionella valsystemet, irrgångar, synes det dock hart när ofattligt, hur någon människa kan komma och mena, att detta system skulle, till och med i jämförelse med det valsystemet, som nu är rådande hos oss, erbjuda stora lättnader. Hela detta proportionella valsystemet hvilat på fem olika principer, hvilka man ovillkorligen måste ha reda på och förstå, innan man kan röra sig med systemet. Detta gäller om valmännen, och det gäller enligt min uppfattning i ännu högre grad om dem, som skola ha valledningen om hand.

Nu har visserligen herr justitieministern bland annat sagt, att det är väl ingen svårighet att med en penna stryka under vissa namn på en röstsedel. Nej, gud bevars, det är ingen svårighet. I det afseendet skulle således det proportionella valsystemet vara lika bekvämt som det vi nu ha, men, mina herrar, det måtte väl icke vara meningen, att valmännen vid de proportionella valen skulle gå till valurnan mer eller mindre som valboskap, som icke gjort annat än tagit emot den framräckta pennan och sedan strukit under namnen å de personer, som enligt valledarnes uttryckta önskan skola väljas,

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

och därmed punkt. Meningen är väl den, att valmännen skola vid valen veta, *hvarför* de skola rösta på det eller det sättet och hvilket resultat det leder till, om de gå till väga på det eller det sättet och icke på något annat sätt. Det synes mig vara alldeles klart, att det proportionella valsystemet i sin tillämpning skall erbjuda såväl valmännen som i ännu högre grad ledarne af valhandlingen, hvilka ju måste vara inne i alla detaljer, hart när oöfvervinneliga svårigheter.

Ännu mera bestört blef jag — liksom herr Bergström — när herr vice talmannen drog upp sin svartmålning, hur det skulle komma att taga sig ut i framtiden, när det Staaßska rösträttsförslaget skulle komma att blifva gällande i detta land, hurusom då från Andra Kam-maren skulle totalt sopas bort hvarenda allmogerepresentant och sedermera oinskränkt härska endast vänstermän, till och med de mest ultraradikale. Herr Bergström har ryckt undan grunden för detta påstående, som herr vice talmannen kom med, genom att hänvisa till den statistik, som justitieministern förra riksdagen lät bifoga Kungl. Maj:ts nådiga proposition n:o 51. Herr Bergström kunde ha tillagt åtskilligt. Han kunde, med utgångspunkt från erfarenheten, ha visat, hur det gestaltat sig i andra länder, som ha allmän rösträtt. Om man t. ex. går till Tyskland, Frankrike, England, Norge eller Danmark, allt länder, som ha allmän rösträtt eller nära nog allmän röst-rätt, så skall man finna, att de olika politiska meningarna äro före-trädda i dessa länders representationer, icke minst bondeintresset. Således, erfarenheten, sådan som den framgår från andra länder, från hvilka man kan taga några exempel i detta fall, talar i absolut mot-satt riktning mot den, som herr vice talmannen i går gjorde gällande.

Jag ber vidare att i korthet få för kammarens ärade ledamöter göra en bekännelse. Såsom jag hade äran nämna förra riksdagen, hör jag till dem, som år 1902 uttalade sig till förmån för en pro-portionell valmetod och ansågo, att det kunde vara mycket lämpligt, att Kungl. Maj:t till följande Riksdag framkom med ett rösträtts-förslag, grundadt på en dylik metod. Jag erkände tillika förra riks-dagen, att just genom studiet af den proportionella valkommitténs betänkande — som jag i år ånyo genomgått — kom jag till en helt annan uppfattning om den proportionella valmetoden och fick den åsikten, att det skulle vara en ren olycka för vårt land, om den-samma nu skulle hos oss införas. Jag har ett alldeles speciellt skäl för denna min uppfattning. Jag hör till dem — det är kanske icke många, som tänka lika med mig i det fallet — som anse, att vi här i Sverige, antingen vi vilja det eller icke, för hvar dag, som går, komma allt närmare och närmare det s. k. parlamentariska regeringssättet. Jag vet lika väl som alla andra, att i Sveriges grundlag förefinnes ännu icke något statsrättsligt underlag för ett dylikt parlamentariskt rege-ringssätt; men det hindrar alls icke, att vi i alla fall äro på väg åt det hållet och att den tid kommer, då det blir en nödvändighet att låta grundlagen rätta sig efter de faktiska förhållandena. Om vi studera Englands historia — och England är typiskt för länder med

parlamentariskt styrelsesätt — skola vi finna, att det för en parlamentarisk regering, som skall vara en stark regering, är absolut nödvändigt att kunna stödja sig på ett starkt disciplineradt och konsolideradt majoritetsparti i den folkvalda kammaren. Ju mer det går åt motsatt håll, ju fler nyanser där finnas af olika meningar, af större eller smärre intressen, som där äro företrädade — och som skulle obligatoriskt blifva företrädade hos oss genom antagandet af proportionellt valsätt — dess säkrare är, att regeringen måste blifva svag. Ett exempel från verkligheten på, hur det går i ett parlamentariskt styrdt land, där i representationen en hel rad af små partier och större och mindre intressen äro företrädade, är just Frankrike. Hvad vi böra sträfva efter, om vi vilja komma till en förnuftig och välgörande parlamentarism efter engelskt mönster, är i själfva verket att följa Englands exempel. I England har under 1880-talet och äfven sedermera det proportionella valsystemet många gånger blifvit underkastadt granskning. Det har där blifvit definitivt afböjdt, emedan de kloka engelsmännen insett, att det proportionella valsystemet absolut strider mot ett starkt parlamentariskt styrelsesätt. Jag kan icke annat än finna, att sådana statsmän som Gladstone, Disraeli, Richard Cobden och andra med dem ha fullkomligt rätt, när de resonera som så, att med afseende å majoritets- och minoritetspartierna tillkommer det hvarje parti, som är i minoritet uti en representativ församling, att med utsättande af ett stort politiskt mål sträfva efter att en gång blifva majoritet. Det är således enligt min uppfattning någonting, som rent af hör till den politiska uppfostran, detta, att starka partier kämpa emot hvarandra. Det ena partiet har majoritet i dag, det andra i morgon. Ett sådant system anser jag vara absolut nödvändigt för ett folks politiska uppfostran. Antagandet af proportionellt valsätt hos oss skulle enligt mitt förmenande leda till raka motsatsen, till en försumpning af hela vårt politiska lif. Detta är för mig ett hufvudskäl, hvarför jag till det yttersta kommer att motsätta mig införande af proportionellt valsätt till Riksdagens kamrar, vare sig den Första eller den Andra. Helt annat, mina herrar, är det, om fråga föreligger att införa proportionell valmetod vid val till Riksdagens utskott. Dessa utskott äro icke definitivt beslutande, utan rådplägende och utredande församlingar, och det är någonting helt annat. Där kan det vara rationellt och nyttigt, att de olika partinyanserna, de olika slagen af sakkännedom få tillfälle att göra sig gällande. Det är alldeles nödvändigt, att vi icke blanda ihop dessa två saker med hvarandra.

Jag skall till slut yttra några få ord till den ärade representanten för Luleå och Haparanda. Om jag hade förmåga, så som jag har vilja, skulle jag underkasta honom en mycket omsorgsfull behandling. Han har redan blifvit delvis bemött af herrar Branting och Starbäck. Men det kunde verkligen vara skäl att behandla honom ännu något mera. För min del skall jag inskränka mig till ett helt kort uttalande.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Herr Hellström har odisputabelt rätt, han som andra repre-
senter i Andra Kammaren, att hafva hvilka åsikter som helst rörande
rösträttsförslaget, att svärma huru mycket som helst för det propor-
tionella valsättet och att sätta in hela sin kraft för att bereda det seger;
det är likaså hans obestriddliga rätt, som ingen förvägrar honom, att
äfvén med den skarpaste kritik bemöta hvartenda rösträttsförslag, som
här föreligger, inklusive det liberala samlingspartiets. Det är, menar
jag, hans obestriddliga rätt. Jag går ännu längre i min liberalism:
det är hans obestriddliga rätt att med det mer eller mindre glada
skämtets vapen behandla hvilket rösträttsystem som helst och för
öfrigt allt mellan himmel och jord. Men det är icke hans rätt att
med hånets och med den skefva, rent af perfida framställningens va-
pen angripa ett parti, som han under ett par år har haft den äran
tillhöra. Det är mot detta tillvägagående och uteslutande mot detta
tillvägagående, som jag anhåller att till kammarens protokoll få in-
lägga den bestämdaste gensaga. Det skulle hafva gagnat honom och
hans sak mer, om han med lojalitet och ridderlighet behandlat detta
liberala parti, som han i går sade sig tillhöra, men som jag förmodar,
att han i dag icke mera tillhör.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet,
icke för att inverka på kammarens beslut, då jag antager, att hvarje
ledamot redan bildat sig en bestämd öfvertygelse i denna fråga, utan
för att angifva min egen ståndpunkt och i korthet framlägga skälen
för densamma.

Redan i det yttrande i rösträttsfrågan, som jag hade vid 1902
års riksdag, i hvilket yttrande jag för öfrigt uttalade mig för en snar
och effektiv reform af valrätten till Riksdagens Andra Kammare på
följande hufvudsakliga grunder, nämligen: bortfallande af census, lika
representationsrätt för land och stad, fullgjord skattebetalning till
stat och kommun samt fullgjord värnplikt, framhöll jag, att jag an-
såg den proportionella valmetoden icke lämpa sig för oss; och detta
var ett hufvudsakligt skäl, hvarför jag icke anslöt mig till det då
framlagda skrifvelseförslag, som sedermera, fastän i stympad form,
blef Riksdagens beslut. Samma åsikt har jag ännu.

Denna min ståndpunkt grundar jag icke så mycket på de olä-
genheter, som den proportionella valmetoden för med sig i, så att
säga, valtekniskt hänseende. Dem anser jag öfverkomliga; ehuruval
jag å andra sidan icke heller är blind för, att sådana olägenheter
förefinnas. Man må nämligen säga hvad man vill om förträffligheten
af den metod, som här bjudes oss, så är det i alla fall så, att den
är vida mera invecklad än det valsätt, som vi nu hafva, och vida
mera än detta måste komma att göra valmännen beroende af val-
ledningen. Vi sakna förvisso icke heller nu en dylik valledning,
som på sina håll kan vara ganska mäktig; men det ligger i sakens
natur, att med den proportionella valmetoden dessa valledningar komma
att spela en mycket större roll, att denna valmetod i en grad, hvarom

jag tror att vi nu icke kunna bilda oss en föreställning, skall göra valmännen till lekbollar i själfgjorda och oansvariga partiledares hand.

Men det är, som sagdt, icke härpå, som jag förnämligast grundar min åsikt om den proportionella valmetoden, utan på dess rent politiska betydelse; och denna torde väl också vara hufvudsaken för de flesta. För mig stå de proportionella valen såsom ett matematiskt snillefoster med åsatt hallstämpel af rättvisa, hvilkas värde såsom teoretisk spekulationsprodukt jag icke vill förringa. Men, mina herrar, det är icke med siffror eller maskiner, vi här hafva att göra, utan med tänkande, viljande och framför allt *kännande* människor; det skall helt säkert visa sig, att dessa komma att gäcka beräkningarna på många, många punkter. Man har framhållit utländska föredömen till stöd för de proportionella valens förträfflighet. Ja, för så vidt sådana föredömen med hänsyn till våra lokala och nationella egendomligheter öfverhufvudtaget för oss kunna hafva någon betydelse, äro i alla fall omdömena om de proportionella valen i utlandet så pass skiftande, att på dem icke kan grundas någon bestämd öfvertygelse.

I ett afseende tror jag dock, att man har räknat rätt, och det är, att den proportionella valmetoden skall bidraga att, så att säga, fastlåsa majoriteterna och minoriteterna; det är nog i grund och botten insikten därom, som gjort, att den för närvarande ur konservativ synpunkt blifvit så aktuell. Det kan till och med hända, att man i viss mån öfverskattat dess betydelse i detta stycke. Men det är nog på det hela taget så, att den har denna verkan. För mig ställer sig dock detta såsom någonting skadligt. Skola vi någonsin närma oss till — jag säger icke uppnå, ty det torde vara omöjligt här på jorden — den sociala freden, icke sker det på den vägen, att vi för all framtid sätta den nuvarande konservativa riksdagsfraktionen, så att säga, i ett högsäte och hjälpa den att sitta där med bibehållande, så vidt möjligt, jag säger så vidt möjligt, af sina nuvarande tänke- och handlingssätt, orubbade af tidsförhållandena. Nej, mina herrar, vilja vi verkligen en sund samhällsutveckling, så måste vi ställa så till, att partierna följa med tidsutvecklingen. Ett konserverande parti måste nog alltid förefinnas inom Andra Kammaren — illa blefve det annars — äfven om detta parti kan blifva mindre än nu. Ja, det kommer enligt min mening att finnas ett sådant, äfven om vi förändra valrätten efter liberala samlingspartiets recept, fastän det då sannolikt blir mindre, än om den proportionella valmetoden införes. Men hufvudsaken är, att vi ställa så till, att detta konserverande parti nödgas omforma sig efter nya tidsförhållanden, att det städse måste upptaga nya element och utsöndra gamla, detta både i afseende på personer och idéer. Det vore ytterst skadligt såväl för ett dylikt parti som för landet, om det skulle för all framtid binda sig att i Andra Kammaren varda ett stillastående minoritetsparti. Och det är detta, som de proportionella valen skulle förhjälpa till! Ett resultat för öfrigt så mycket mer sannolikt, som detta parti rätt snart

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

möjligen — jag säger möjligen, ej säkert — torde komma att sönderfalla i smågrupper.

Man har förmenat, att den konserverande minoritet, som de proportionella valen skulle skaffa i Andra Kammaren, skulle i åsikter komma att sammanfalla med det nuvarande landtmannapartiet. Ja, det kan väl hända, till en början, så länge de nuvarande representanterna finnas kvar att välja på. Men sedan kommer nog minoriteten att förändra färg och taga en färg, som är bra mycket mera lik Första Kammarens. Öfverhufvudtaget måste enligt min åsikt — och det är en mycket viktig anmärkning — de proportionella valen medföra ett utdrifvande af de moderata elementen ur Riksdagens Andra Kammare. Med nu tillämpade valsätt, då det gäller att ena sig om *en* kandidat, måste ett parti, så vidt det icke förfogar öfver ett öfverväldigande antal röster, sätta upp ett moderat namn för att icke stöta bort valmän, som hafva i viss mån skiljaktiga eller obestämda åsikter. Talaren från Gäfle framlade drastiska exempel på, att så har skett. Jag kan framhålla, att vi hafva samma erfarenhet från den valkrets jag representerar. Men med proportionella val blir förhållandet annorlunda. Visserligen torde nog en klok valledning, jag tänker härvid exempelvis på en konservativ sådan, finna med sin fördel förenligt att på sin vallista taga upp ett eller annat moderat namn; men man röstar icke på dessa. De göra i allt fall tjänst genom att stå där och möjligen till listan draga en eller annan röst. Men därmed är det nog; »mohren har gjort sin plikt, mohren kan gå». Det kommer nog att visa sig att det går så. Det är så långt ifrån, att de exempel, som talaren från Gäfle i detta hänseende anförde, tala för de proportionella valen, att de göra alldeles tvärtom. Erfarenheten visar nogsam, att hos valmanskåren ytterlighetsåsikterna lättast göra sig gällande; och denna tendens uppmuntras just genom den proportionella valmetoden. Hvilken skada, ja hvilken stor fara det skulle vara för lagstiftningsarbetet och för den sunda samhällsutvecklingen i sin helhet, om det moderata elementet — det må nu tillhöra det ena eller andra partiet — skulle försvinna ur Andra Kammaren, vill jag ej vidlyftigt utveckla; det torde för öfrigt blott behöfva antydvas för att af alla inses.

Man har under denna debatt och, hvad mig personligen beträffar, äfven upprepade gånger enskildt framhållit, att vi, som hafva sådana åsikter om de proportionella valen dock borde i den politiska och sociala fredens namn låta våra betänkligheter fara och rösta för Kungl. Maj:ts af konstitutionsutskottet omformade förslag, såsom det enda, som nu kan gå igenom. Ja, detta är ock en sida af saken, som jag mycket allvarligt har öfvervägt, och som för mig erbjudit en den allra svåraste pliktkonflikt att lösa. Jag har ock understundom tänkt, att jag på denna freds altare skulle nödgas offra min öfvertygelse om de proportionella valens clämplighet. Det var med hänsyn därtill, som jag, redan då jag första gången offentligt uttalade min mening efter framläggandet af den proportionella valkommitténs förslag, for-

mulerade mitt uttalande så, att jag önskade en effektiv, snar röst-rättsreform »helst utan proportionella val». Och det är nog icke utan, att jag äfven efteråt allvarligt öfvertänt denna sida af saken; speciellt har jag gjort det nu, innan jag gick till denna debatt. — Det nämnda uttalandet gjorde jag hösten 1903. Hvad som sedan dess tilldragit sig har emellertid icke bidragit att hos mig stadga någon öfvertygelse om, att man ur den antydda synpunkten borde taga de proportionella valen. Här har talats mycket om den allmänna opinionen. Jag fäster icke alltför stort afseende vid denna opinion; jag vet, att den är lätt att konstruera upp, och att den också är bedräglig. Men så mycket är väl dock i alla fall omisskänneligt för den, som vill se på tidens tecken rätt, att en rösträttsreform med vidhängande af proportionella val icke önskas af *de* klasser i samhället, hvilka denna reform just skulle afse att gagna; och detta har för mig en mycket stor betydelse. Om jag ett enda ögonblick verkligen kunde blifva öfvertygad om, att man genom ett antagande af regeringens eller konstitutionsutskottets förslag, skulle vinna denna politiska och sociala fred, om hvilken man talar, skulle jag för visso böja mig och gifva min röst för detta förslag. Men det är så långt ifrån att jag tror detta, att jag i stället tror motsatsen, åtminstone hvad det sociala angår.

Genom vidhållande af den ståndpunkt, som jag nu framlagt, måste man ju medverka till att rösträttsreformen uppskjutes. Ja, det är lika så ovedersägligt som beklagligt! — Men allt hvad som förelupit i afseende på rösträttsfrågan sedan år 1902, har bibragt mig den öfvertygelsen, att vi ännu i närvarande stund icke äro mogna för en *sund* och *riktig* lösning af densamma. För att detta skulle blifva fallet fordras af ytterlighetsmännen — jag tänker härvid på båda sidornas ytterlighetsmän — att de i vida högre grad, än hittills visat sig vara händelsen, lära sig att blifva verkligt kloka, att de lära sig att offra litet mera af egna meningar och framför allt egna intressen. Jag hoppas, att det icke måtte dröja alltför länge, innan de för röst-rättsfrågans framgång, för hela fosterlandets väl hafva lärt sig denna vishet.

Detta är i korthet skälen, hvarför jag i afseende å den föredragna punkten yrkar afslag å såväl Kungl. Majts som konstitutionsutskottets förslag. Det torde beredas mig tillfälle att framdeles tillkännagifva, åt hvilket af de öfriga förslagen, jag kommer att lämna min röst.

Med herr Widén förenade sig herrar *Olsson* i Mårdäng, *Hansson* och *Eriksson* i Lindehult.

Herr Larsson i Lund: Då rösträttsfrågan vid sistlidet års Riksdag debatterades, tillät jag mig att bekänna mig såsom en principiell anhängare af det proportionella valsättet, och jag är så fortfarande.

Man har här från konservativt håll gjort allt för att förringa betydelsen af den folkmening, som gifvit sig tillkänna emot proportionella val, och man har skarpt klandrat dem, som fäst något afse-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

ende vid denna folkmening. Jag vill därför något fästa mig vid en annan opinion, den som omfattas af anhängarne af det proportionella valsättets införande vid val till enbart Andra Kammaren, en opinion som inom Första Kammaren visat sig både allmän och stark, och som inom denna kammare mycket kraftigt framhållits. Om man jämför denna opinion med opinionen emot den proportionella valmetoden, finner man, att dessa båda hvarandra motsatta meningar alldeles sammanfalla i en mycket viktig punkt; och det är i afseende på den proportionella valmetodens inverkan på den blifvande sammansättningen af Andra Kammaren. Skillnaden är blott den, att hvad man från den ena sidan fruktar, det hoppas man från den andra. Men beträffande själfva denna inverkan är man säkerligen alldeles ense, äfven om man ger den olika namn.

Hvad är det då, som föranleder, att man vill genomföra den proportionella valmetoden för val till enbart Andra Kammaren? Det är misstro, en djup misstro emot de kommande valmännen. Har det icke fallit någon af herrarne i minnet, att man 1864 fick höra alldeles samma misstro uttalas. Då riktades misstron emot oss, såsom arftagare till borgare- och bondestånden. Det var mot oss misstron då riktades; nu riktas misstron af borgare- och bondeståndens arftagare mot dem, åt hvilka det nu gäller att inrymma medborgarrätt. Denna misstro har fått ett kraftigt uttryck under debatten särskildt från herr vice talmannen. Misstro föder misetro; och hvem kan förtänka dem, åt hvilka det är fråga att bereda rösträtt, om de med misstänksamhet taga emot ett rösträttsanbud, som af misstro mot de nya valmännen förknippats med proportionellt valsätt. Jag vill icke vara med om, att en rösträttsreform skall genomföras i misstrons tecken — det bör ske i tilltrons och förtroendets tecken — och därför skall jag icke med min röst bidraga till ett bifall till Kungl. Maj:ts eller konstitutionsutskottets förslag.

Men att jag är en vän af den proportionella valmetoden, i och för sig, vill jag bevisa därmed, att jag tager upp ett yrkande, som här icke blifvit framställt. I går yttrades i Första Kammaren af en mycket framstående ledamot, nämligen biskop Billing, att de proportionella valen hvilade på rättvis grund, tryggade minoritetens rätt samt vore politiskt uppfostrande och moraliskt hälsosamma. Jag tror, att han har rätt i detta omdöme. Men vore det icke då skäl att låta dessa det proportionella valsättets välsignelser komma äfven Första Kammarens valmän till godo. Om de, som nu arbeta för införandet af det proportionella valsättet till Andra Kammaren, göra detta endast och uteslutande på grund af en lefvande öfvertygelse om det proportionella valsättets rättvisa och öfriga förtjänster, gifver konstitutionsutskottets betänkande med vidfogande reservationer ett tillfälle för dem att bevisa detta genom att ansluta sig till herrar Elowsons och Nydals reservation. Dessa båda ledamöter hafva hemställt om en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t ville

för Riksdagen framlägga förstag till proportionella val till såväl Första som Andra Kammaren.

I reservationens motivering förekommer emellertid ett stycke, som jag för min del icke kan godkänna, nämligen det som handlar om sambandet mellan påford bevillning och valrätt och om rösträttens beroende af bevillningen. Med undantag af detta stycke af motiveringen kan jag ansluta mig till denna reservation och ber sålunda att få förklara, att, därest herrar Elowsons och Nydals reservation ställes under votering, jag kommer att lämna min röst för densamma.

Men det finnes en sak, som är viktigare än valsättet — den ärade representanten från Uppsala har erinrat därom i dag — och det är rösträtten. Rösträtten bör vara det primära, valsättet det sekundära. Och då vi från statsrådsbanken hört, att en utredning om proportionella val till Första Kammaren måste taga lång tid och kräva mycket arbete, anser jag för min del det orimligt och oriktigt, om den viktigaste frågan därför skall ligga nere. Ett bifall till herrar Elowsons och Nydals reservation förhindrar mig därför icke att söka främja lösningen af rösträttsfrågan, som för mig ställer sig som den viktigaste. Den linje, efter hvilken rösträttsfrågan otvifvelaktigt kommer att i en framtid lösas, är gifven i en vid denna Riksdag väckt motion, — det är påvisadt från flere håll — nämligen den som framburits af socialdemokraterna. I likhet med en ärad talare på göteborgsbanken i går är jag emellertid icke en sådan fantast, att jag tror det vara möjligt att inom någon närmare liggande tid vinna hela målet; men jag tror, att det är möjligt för oss att närma oss detta mål. Äfven härför erbjudes utväg i ett föreliggande förslag, och jag tror, att det varit klokt, om det liberala samlingspartiets motion, upptagen i herr Staaff m. fl. reservation, kunnat få tjäna som ett sådant öfvergångsstadium. Jag kan icke till alla delar godkänna detta förslag, men jag finner det någorlunda acceptabelt som en nöjaktig öfvergångsform.

Det yttrades i går af en glänsande talare på kalmarlänsbanken, att från konservativt håll handen nu vore utsträckt, den hand, som bjuder allmän rösträtt åt de nu rösträttslösa. Det må erkännas, att ett sådant anbud nu är gjordt, men jag beklagar, att handen är beklädd med misstrons handske. Jag vill hoppas, att dessa, som sträckt handen, skola finna det vara lämpligt och rättvist att låta handen vara utsträckt allt fortfarande äfven sedan handsken borttagits. Om de det göra, är jag öfvertygad, att handen skall fattas med tacksamhet, äfven om den icke bjuder den lösning, hvilken bör anses som slutmålet!

Herr talman! Jag ber att för min del få yrka afslag på Kungl. Maj:ts och utskottets förslag och bifall till den af herrar Elowson och Nydal afgifna reservationen, dock med ogillande af förut anmärkta del af motiveringen.

Herr Darin: Herr talman, mina herrar! Då jag i går instämde med den talare, som näst efter herr statsrådet och chefen för

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

justitiedepartementet hade ordet här i kammaren i denna fråga, var det min afsikt att låta därvid bero, emedan jag fann hans anförande sprida ett så klart och skarpt ljus öfver frågan, att jag tänkte mig, att diskussionen i densamma skulle kunna blifva ganska kort. Emellertid ha omständigheter mellankommit, som föranleda mig att nu yttra några ord.

En sådan omständighet är den, att från flere håll och till och med från högt stående, för att icke säga högst stående håll, åter framburits den gamla myten om betydelsen af Riksdagens skrifvelse i rösträttsfrågan år 1902. På grund af kammarens förtroende har jag varit i tillfälle att på närmaste håll följa denna frågas utveckling, och jag vet, huru denna skrifvelse år 1902 tillkom, och känner till alla de skeden, som den fick genomlöpa, innan den kom till Kungl. Maj:t. Vi erinra oss mycket väl, hurusom vid 1902 års riksdag Kungl. Maj:t med anledning af en Riksdagens skrifvelse i ämnet år 1900 framlade ett förslag till lösning af rösträttsfrågan, hvilket förslag förordade en graderad skala. Detta förslag vann icke Riksdagens bifall. I stället vann ett annat förslag många anhängare. Detta förslag anslöt sig nära till de grunder, som vid flere tillfällen gjorts gällande af landtmannapartiet, när det hade säker majoritet inom denna kammare. Men äfven detta sistnämnda förslag blef då här förkastadt. Denna kammare stod då inför den eventualiteten att stanna vid ett negativt beslut. Då kom ett bud från Första Kammaren, som anvisade en utväg att komma ifrån denna svårighet. I Första Kammaren hade antagits ett skrifvelseförslag, som sedermera upptogs af Andra Kammaren, och i detta påyrkades en förnyad utredning af frågan. Man hade naturligtvis icke någon annan utväg, så som frågan då låg, än att använda ungefär samma fras då som år 1900 och begära en »fullständig utredning af rösträttsfrågan».

Såsom vi erinra oss, föll emellertid motiveringen till denna skrifvelse bort på grund därpå att kamrarna icke kunde enas i den delen, och inom konstitutionsutskottet hade en händelse inträffat, som gjorde det omöjligt att åstadkomma en jämkning därvidlag.

Vill man således veta, hvad skrifvelsen af år 1902 innebar och dess betydelse för Andra Kammaren, måste man tillse, hvilken motivering Andra Kammaren gaf denna skrifvelse. Jag skall be att få citera det hufvudsakliga innehållet därpå. Det heter där: »— — — Det synes därför vara nödigt, att, i öfverensstämmelse med hvad som redan uttalats i Riksdagens skrifvelse af den 10 maj 1900, en fullständigare och mer ingående undersökning af frågan äger rum, än som genom nu verkställda utredningen kommit densamma till del. Vid en sådan undersökning, vare sig densamma anses böra öfverlämnas åt en kommitté eller verkställas på annat sätt, synes äfven böra komma under bedömande, huruvida en reform af landets representation skulle hellre än på ändring i gällande censusbestämmelser kunna, med upphäfvande af den olika representationsrätten för stad och land, grundas på allmän rösträtt i förening med införandet af en

proportionell valmetod.» Det är af en viss vikt, att vi erinra oss detta. För min del biträdde jag Andra Kammarens beslut i denna del, och det föll mig icke ett ögonblick in, att jag därmed uttalade mig för proportionellt valsätt. Jag biträdde detta skrivelseförslag, för att vi här måtte göra ett positivt uttalande i frågan. Förslaget gick ju endast ut på en anhållan hos Kungl. Maj:t om en fullständig utredning af frågan och att vid denna utredning en ny omständighet borde särskildt beaktas, nämligen huruvida icke rösträttsfrågan möjligen skulle kunna lösas genom öfvergång till allmän rösträtt med proportionella val. Detta var ju alltid en ny möjlighet att lösa frågan, om hvilken Kungl. Maj:t kunde behöfva erinras. Jag har, som jag redan nämnt, genom kammarens förtroende varit i tillfälle att icke blott här i kammaren, utan äfven inom utskottet följa frågans hela behandling, och jag får som min mening framhålla, att det varit den oriktiga tolkning, man gjort af denna skrivelse, som varit den hufvudsakliga orsaken till att frågan kommit i det läge, hvari den för närvarande befinner sig. Jag var med i det ögonblicket, då en miss-tolkning af skrivelsen förde frågan på sned, och det så på sned, att den icke kunnat vridas rätt igen, just därför att man på det håll, där man hade att säga det första och vägande ordet i frågan, sökte göra troligt — *troligt* sade jag — att Riksdagen och särskildt Andra Kammaren redan uttalat sig till förmån för ett proportionellt valsätt. Det har emellertid Andra Kammaren aldrig gjort.

Sedan år 1902 har nu rösträttsfrågan, tydligen på grund af hvad som år 1901 inträffade i härordningsfrågan, alltjämt stått på dagordningen och måste naturligtvis stå där, till dess att den blir löst. Det visar sig, att äfven regeringen så fattar saken, då den, efter år 1902 två gånger framkommit med förslag i frågan. Dessa förslag ha emellertid icke ledt till några resultat, till följd af vissa omständigheter, vissa ytterligt obetydliga omständigheter — jag kan intyga det, ehuru jag icke kan här i detalj skildra det, men herrarne må tro mig, att det är rent af förundransvärdt, huru ytterligt ringa och tillfälliga de omständigheter äro, som bragt frågan i dess nuvarande läge.

Nu skola vi emellertid här yttra oss om det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget till införande af allmän rösträtt med proportionella val. Jag skall icke inlåta mig på någon omständlig kritik af detta förslag, då en sådan kritik redan i tillräcklig grad ägnats detsamma. Jag vill endast i korthet hafva sagt det, att jag är lifligt öfvertygad om, att detta proportionella valsätt icke fattas af svenska folkets förstånd och att det icke tilltalar — det känner en hvar — detta folks känsla. Om saken vore så enkel, som herr vice talman-
nen tycktes antaga, då behöfdes det blott att man förstår att fatta den penna och det papper, som valförrättaren räcker en, och att man sedan drager streck på det papperet. Men, mina herrar, detta valsätt innebär väl dock något bra mycket mera. Vi äro icke vana vid en sådan mekanisk anordning af riksdagsmannavalen, som detta propor-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

tionella valsätt i själfva verket innebär. Jag kan icke annat än jämföra detta valsätt med de mekaniska anordningar, som man nu för tiden inrättat för serverande af hvarjehanda saker. I somliga af dessa apparater ser man genom en glastruta allt hvad som bjudes en, innan man offerar sin slant, men i andra har man icke tillfälle att se, hvad som där bjudes. Man lägger in sin slant och hoppas, att det då skall komma fram t. ex. en cigarr, och i de flesta fall kommer det nog då också en cigarr, men man kan aldrig säkert veta, om det verkligen skall komma någon. På samma sätt skulle detta proportionella valsätt verka. Valmännen tycka naturligt nog, att de stå alldeles utanför dessa vallistor, hvilka kanske uppgjorts af några alldeles själfgjorda valledare och justerats af några möjligen själfgjorda valkandidater och äfven undergått justering hos Konungens befallningshafvande. Valmännen kunna icke alls, eller mycket litet åtminstone, bedöma, hvad verkan deras röst har, men så kommer det en dag meddelande från Konungens befallningshafvande därom.

Jag skall i anslutning till hvad jag nu sagt om min uppfattning angående det proportionella valsystemet yttra några ord med anledning af den kritik, för hvilken jag och mina medreservanter blifvit föremål i Första Kammaren. En talare där har tagit mycket illa vid sig af några ord i vår mycket korta och i hast tillkomna reservation, hvilken jag för min del tänkt vara af mycket oskyldig beskaffenhet. Det heter nämligen i reservationen bland annat: »— — — så mycket mera som man väl känner, att icke i någondera kammaren förefinnes någon verklig öfvertygelse om *lämpligheten* af ett sådant valsätt vid dylika val». Icke kunde jag väl tänka mig, att i dessa ord skulle kunna inläggas någon personlig förnärmelse, något som man likväl fick höra i går i Första Kammaren. Om enskilda ledamöter äro öfvertygade om det proportionella valsättets företräden och tala om denna sin öfvertygelse, så har väl det ingenting att betyda med afseende å uttalandet, att i ingendera *kammaren* finnes någon verklig öfvertygelse om detta valsätts *lämplighet* för våra förhållanden. Med detta senare menas väl kammaren i stort, och däri kan väl icke ligga något förnärmande af en eller annan enstaka ledamot i kammaren, som personligen har en dylik öfvertygelse. Jag vill säga eder, mina herrar, att jag hört öfverraskande saker. Jag har hört personer, som haft mycket stort inflytande på denna frågas utveckling, förklara: »Ja, jag gifver min röst åt förslaget, men jag gör det icke af öfvertygelse, ty min öfvertygelse är, att frågan måste lösas på annat sätt.» Det är märkligt, att man kan få höra sådant från personer, som ha ansvaret för frågans nuvarande läge.

Detta förslag må vara en mycket vacker teoretisk konstruktion, mina herrar, som kan vara mycket tilltalande, om jag på ett möte står och säger: Viljen I ha ett valsätt, som tillförsäkrar hvarenda meningsfraktion dess rätt? Jag förstår emellertid icke, huru man skulle kunna få till stånd en så beskaffad representation. Det vore

ju förträffligt, om man kunde få en sådan, men jag tror icke, att det är möjligt.

Hurudant är nu rösträttsfrågans läge för närvarande? Jag vågar påstå, att det är mycket bekymmersamt, och anledningen till att så är, är den, att ledningen i denna fråga icke skötts på ett rätt sätt. Det togs år 1902 initiativ uti två reservationer, afgifna af två ledamöter af Första Kammaren. Dessa kunde på intet sätt inom utskottet göra sig hörda. Men i Första Kammaren omfattades deras förslag med intresse och föranledde sedermera till den meranämnda riksdagskrifvelsen. Detta skedde år 1902. År 1904 tog åter igen Första Kammaren ledningen. Den skyndade att fatta ett beslut, som innebar: allt hitintill, men icke vidare. Detsamma har upprepats i år. Jag trodde icke, att det skulle upprepas. Man sade till och med: det skall icke upprepas, utan vi anse saken af den beskaffenhet, att Första Kammaren bör afvakta Andra Kammarens beslut och se till hvad därutaf kan göras, huru mycket vi kunna bifalla af detsamma, och huru mycket vi måste afslå. Detta har emellertid icke skett, utan Första Kammaren har nu för tredje gången gått i förväg och stängt vägen för en lösning af frågan. Så länge saken fortgår på det viset, mina herrar, är jag lifligt öfvertygad därom, att rösträttsfrågan icke *kan* lösas. Ty det är någonting så onaturligt, att denna Första Kammare skall säga sitt ord först. Jag har i ett mycket kritiskt ögonblick hört sägas: det är icke värdt att tala om rösträttsfrågan, förrän vi först hört hvad Första Kammaren vill medgifva. Är detta tillståndigt? Jag vågar använda det ordet. Bör icke ledningen tagas här? Bör icke Andra Kammaren säga: så och så anse vi frågan böra kunna lösas. Sedan må det tillkomma den Första Kammaren att afgöra, om den anser sig kunna biträda förslaget eller icke.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Nu föreligger emellertid, mina herrar, ett förslag, som i nära nog alla stycken ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag, med undantag af det proportionella valsättet. Detta förslag sluter sig på samma gång, så nära som det kan vara möjligt, då det är fråga om öfvergång till allmän rösträtt, till de bestående förhållandena. I detta förslag, mina herrar, ser jag vägen för rösträttsfrågans lösning. Och jag vågar hoppas, att Andra Kammaren i år likasom i fjol skall angifva för Första Kammaren den väg, på hvilken man bör söka lösningen af frågan.

Af hvad jag nu yttrat, herr talman, torde framgå, att jag nu yrkar afslag på såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag, men kommer att biträda yrkandet på bifall till herr Staaffs med fleres motion.

Herr Trapp: Herr talman! Då detta ärende blifvit så mycket diskuteradt, torde i denna stund icke vara mycket att tillägga till hvad som redan blifvit sagdt. Jag har emellertid endast velat be-

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

gagna detta tillfälle för att med ett par ord angifva min ståndpunkt i frågan.

Redan före sista andra-kammarvalen, för tre år sedan, hade jag tillfälle att på ett allmänt möte för mina valmän uttryckligen förklara, att jag vore för en utvidgad rösträtt, men att jag icke ansåg mig kunna biträda något förslag till allmän rösträtt, som icke i sig innebure proportionellt valsätt, ägnadt att betrygga minoriteternas rätt eller åtminstone lämna dem tillfälle att göra sig hörda inom representationen. Sedan dess har intet skäl blifvit anfördt, vare sig inom Riksdagen eller utom Riksdagen, som kunnat rubba min öfvertygelse, att den proportionella valmetoden är den enda, som bygger på säker grund och som kan gifva rättvisa åt alla håll.

Det är med anledning däraf, herr talman, som jag kommer att rösta för bifall till Kungl. Maj:ts proposition eller för utskottets förslag, såvida detta visar sig äga mera sympatier.

Herr Olofsson: Herr talman, mina herrar! Jag hade ej alls tänkt att begära ordet i denna fråga, men herr Hammarskjöld på smålandsbanken har uppkallat mig att i dag begära ordet med anledning utaf ett yttrande, som han fälde i går. Han sade, bland annat, att, när herrar samlingspartister tala om ett första-kammareannex, så tro de icke själfva därpå; detta annex är ett slagord, upfunnet för att lura enfaldiga valmän med. Jag har emellertid verkligen för mina valmän sagt, att jag tror, att de proportionella valen skulle innebära, att det blir ett annex till Första Kammaren i denna kammaren, hvilket kommer att stödja den Första Kammaren. Därför vill också jag taga den meningen i försvar. Jag tror verkligen, att så kommer att ske. Jag tror, att det är snarare ett falskt tal, när herr Hammarskjöld säger, att detta valsätt är så ofantligt enkelt. Ja, vill han betrakta enkelheten från den sidan, att enligt detta valsätt det kan till exempel väljas en riksdagsman till denna kammare utan att denne person fått en enda röst — ty det kan inträffa med det nu föreslagna proportionella valsättet — ja, då förstår jag talet om enkelhet. Ty enklast torde väl vara att få hit alla riksdagsmännen utan någon röst.

När herr talmannen i dag tycktes vilja tro, att jag instämde med herr Waldenström, skall jag också be att få säga några ord gent emot hvad han sade. Herr Waldenström talade om partitvång i stor skala; men efter införande af det proportionella valsättet kommer det — menade han — icke att blifva något synnerligen stort partitvång. Ungefär så sade herr Waldenström. Jag är för min del öfvertygad därom, att det inom den valkrets, jag representerar, tvärtom skall blifva ett mycket stort partitvång. Det måste naturligtvis leda därhän, att bönderna blifva nödgade att organisera sig och att landtbrukarne i allmänhet måste organisera sig för att verkligen kunna få sin röst gällande vid valen. Det är alldeles omöjligt annat, och *det*, tycker jag, är uppåt väggarna vändt, att man skall tvinga

fram ett valsätt, som på samma gång skall tvinga fram en parti-rörelse bland den stora jordbrukande allmänheten. Den har sann-
ligen annat att göra, än att organisera sig och sluta sig tillsammans
såsom socialisterna i dessa dagar göra. Det är icke riktigt att re-
sonnera på det sättet, som herr Waldenström här har gjort.

Så talade herr Waldenström vidare om, att, om någon ville
hafva detta valsätt inveckladt och krångligt, så kunde äfven han
åtaga sig att göra detta. Han talade vidare om, huru svårt det var
att komma öfver de amerikanska vallistorna, som vi nu hafva på
våra banker; men han mindes icke, huru han kom öfver dem. Därpå
vill jag svara med samma ord, som herr Waldenström själf fällde i
kammaren för några dagar sedan: det är underligt, huru man kan
stå och prata i denna kammare. Därjämte talade han om de pro-
portionella valens enkelhet, men att det ändå fordrades en sådan
specialist som herr Biesert för att få i herr Waldenströms hufvud
just detta valsätt. Det bevisar, att det icke är så enkelt. Ty herr
Waldenström är minsann den, som icke är mest korkad.

Professor Hjärne sade här för en stund sedan, ja, han ville lik-
som med sin stora omfattande ande gifva oss bönder ett förmaningens
ord att gå med på det proportionella valsättet. Ja, enfaldiga bönder
bruka ibland låta lura sig. Men jag tror icke, att vi denna gång
skola bli lurade af Uppsalaprofessorn. Vi hafva nog andra att stödja
oss på. Vi hafva en annan Uppsalaprofessor i kammaren midt emot,
och jag undrar just, om icke professor Hjärne själf tycker, att det
kunde vara skäl uti, att de båda professorerna byta plats. Ty jag
tycker, att professor Hjärne passar bättre i Första Kammaren, och
att tvärtom professor Trygger passar bättre i denna kammaren. För
öfrigt hafva vi att trösta oss med, att vi hafva äfven andra pro-
fessorer, som uttalat sin mening om det proportionella valsättet. Vi
hafva en Charlier i Lund och en Bendixson här i Stockholm, så att
äfven därvidlag kan man mäta de ena med de andra. Vi hafva alltså,
som sagdt, något att trösta oss med, utan att vi behöfva uteslutande
ställa oss på samma sida som professor Hjärne.

Herr talman, jag yrkar afslag såväl å utskottets som Kungl.
Maj:ts förslag och bifall till den af herr af Callerholm med flera afgifna
reservationen.

Herr Brodin: Herr talman, mina herrar! Under de många
riksdagar, som jag bevisat rösträttsdebatter i Andra Kammaren, har
jag aldrig yttrat mig i denna fråga. Må det därför ursäktas mig,
att jag nu vill säga några ord.

Den proportionella valmetod, som nu föreligger, är nog, teoretiskt
sedt, riktig, men enligt min uppfattning bör det, för att denna metod
skulle kunna införas, finnas vissa förutsättningar, hvilka vi, såsom
det förefaller mig, ännu sakna. En förutsättning för den propor-
tionella valmetoden måste väl vara, att det finnes fullkomligt skarpt
utbildade partier. Efter min uppfattning hafva vi dock icke sådana

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

partier ute i landet och knappast heller inom Riksdagen. Såsom vi veta, är partibildningen inom Riksdagen snart sagdt inskränkt till utskottsvalen. Sedermera är det endast få frågor, som kunna sammanhålla ett parti. Innan man gifver sig in på någon nyhet, såsom det proportionella valsättet, synes det mig, som om det skulle vara försiktigast och lämpligast att först pröfva ett dylikt valsätt här inom Riksdagen vid utskottsval, på det att man kunde hafva fått något säkert omdöme, huru dessa val i praktiken gestaltade sig.

Nu säger man, att genom den proportionella valmetoden partibildningen skulle komma att utvecklas, och att det med säkerhet skulle komma att blifva mycket starka partier. Ja, då framställer jag den frågan: är det önskligt, att det blir så stora och starka partier med ett orimligt partivång, som däraf måste följa? Om vi betrakta vår historia, finna vi åtskilligt i den i detta hänseende, och vi hafva nog också här i Andra Kammaren haft någon erfarenhet af partivång och partihänsyn. Och om vi gå utom våra egna landamären, så skola vi nog också finna afskräckande exempel på sådana där mycket utvecklade partier med partivång. Därest två partier stå emot hvarandra, fria de till valmännens gunst genom att vid valen öfverbjuda hvarandra. Den, som går längst, får i allmänhet massan af valmännen på sin sida, och det kan gå så långt, att de, som äro motståndare, kallas för landsförrädare. Det parti, som är i minoriteten och sålunda icke får komma till makten och dela ämbetsbeställningarna och lönande inkomstbefattningar, tröttna naturligtvis härpå och uppbjuda all sin förmåga för att få valmännens majoritet på sin sida och sålunda komma till makten. Således blir det i regel ett auktionerande mellan partierna för att få massornas tillslutning. Jag tror icke det vore lyckligt, om partiutvecklingen blefve sådan här i Sverige.

En annan olägenhet med det proportionella valsättet blefve de stora valkretsarna. Såsom vi veta, skola listor uppgöras för valen, och ingen får rösta på andra namn än de, som stå på listorna. Arbetet med dessa listors uppsättande blefve så inveckladt, att yrkespolitikerna nog ensamma måste taga hand om den affären. Ty folk, som hade annat att uträtta och bestyra, ville nog icke offra tid och arbete därpå. Följden däraf blefve naturligtvis, att dessa politiker sökte att få sina meningsfränders namn på listorna, hvarigenom valmännen komme att tvingas att rösta på dessa med förbigående af de kandidater, som de själfva önskade se valda. Jag tror icke, att en sådan lösning af rösträttsfrågan vore riktig och öfverensstämmande med de löften, som gifvos vid urtima riksdagen, eller att på grund af den ökade värnpliktstiden, rösträtten borde utvidgas. Men det skall väl icke ske på så sätt, att det, som gifves med ena handen, tages igen med den andra. Med enmansvalkretsar är ju den fördelen förknippad, att alla valmännen kunna rösta på hvem de vilja. De förena sig då naturligtvis om en liktänkande för att få en kandidat, som har något så när öfverensstämmande åsikter med deras egna.

De kända i allmänhet de personer de rösta på och veta hvad de gå för. Mången gång äro dessa personer sådana, som varit pröfvade i kommunala angelägenheter, och valmännen kända således deras åsikter. Jag tror, att vi ha många exempel i denna kammare på, att sådana själfständiga personer blifvit valda oafsedt programmet. De väljas mången gång, utan hänsyn till politiska åsikter, på grund af att de äro kända som själfständiga erfarna män och anses vara bättre än andra. Min kamrat på gäflbänken talade också om denna sak, och han har nog liksom jag och många med mig kändedom därom.

Då samlingspartiet bildades biträdde jag dess program, nämligen rösträttstreckets sänkning i jämnhöjd med det kommunala strecket. Jag gillade den åsikten och står ännu kvar ungefär på samma ståndpunkt. I fjol kunde jag icke vara med om partiets motion därför att den tog med de stora valkretsarna och icke ville vara med om, att kommunalutskylderna skulle vara betalda. I år har jag icke heller varit med om partiets motion, emedan jag tyckte, att den föreslagna indelningen i valkretsar icke var riktig, hvarförutom jag icke heller kunde vara med om en inskränkning af antalet stadsrepresentanter. Man säger, och det låter så bra, att stad och land skola vara lika representerade. Ja, det kan nog vara rätt, om det förhölle sig så, att icke penningen vore med på något vis. Men det villkoret är med, att utskylderna till stat och kommun skola vara betalda. När man af statistiken ser, att bevillningen af fast egendom och inkomst på landet uppgår till 4,067,198 kronor, men att bevillningen af fast egendom i stad uppgår till 1,068,880 kronor och bevillningen af inkomst till 4,523,579 kronor eller tillsammans 5,592,459 kronor, och att således städerna i utgiftsbevillning till staten erlægga en och en half million mera än landsbygden, kan man med skäl fråga, om det under sådana förhållanden vore rättvist att ytterligare inskränka städernas representationsrätt. Jag tror icke, att det kan vara rättvist, förrän utskyldsstrecket helt och hållet borttagits. Men så länge detta streck finnes, bör någon hänsyn tagas till skattebidraget. Städernas representanter i Andra Kammaren utgöra nu blott omkring en tredjedel af hela antalet, och nu har man föreslagit en ytterligare inskränkning, oaktadt såväl ekonomiska som öfriga intressen i städerna äro betydligt större än på landet.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid, men jag har velat uttala de skäl, som för mig varit bestämmande att icke rösta för det proportionella valsättet; och jag anhåller således, herr talman, att få yrka afslag både å Kungl. Maj:ts proposition och utskottets förslag.

Herr Carlheim-Gyllensköld: Herr talman, mina herrar! Redan vid den föreliggande kungl. propositionens remitterande till konstitutionsutskottet yttrade jag min uppfattning om rösträttsfrågans samband med 1901 års härordningsförslag. Det sambandet är omisskänligt, och det är utgångspunkten för det hela. Denna utgångspunkt

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

talar icke om något proportionellt valsätt. Det tillkom senare såsom en eftersats i en dunkel skrifvelse. Det är några märkvärdiga subtiliteter i de rösträttsteorier, som här förts på tal, särskildt i fråga om de proportionella valen. Om jag utgår från den enkla och naturliga utgångspunkten, att en man skall ha en röst, så bjuda däremot de proportionella valen på, att hvarje man i många fall skall uppdelas i bråktal. Jag undrar, om sådant rimligen kan vara förenligt med svenska folkets vanor och åskådningssätt. Man får väl icke betrakta folket såsom siffror och handskas med det alldeles som man icke hade att göra med lefvande varelser, som känna och verka. Det synes mig som om 1901 års löften skulle vara fullständigt glömda. Det händer nog, att man glömmet något fort här i världen, men denna glömska synes mig dock vara något väl stark.

Det har förut omnämnts, att det proportionella valsättet är dyrbart och dessutom framkallar många besvärligheter och många partibildningar. Jag vill endast understryka, hvad som förut i det hänseendet sagts, eller att det icke kan slå fel, att de många partigrupperingar, som dessa val komma att föranleda, i oroliga tider kunna komma att användas dels mot hvarandra, af förslagna partiledare och dels af en förslagen regering. Då komma helt visst icke endast utgifterna att blifva förryckta på ett oangenämt sätt, utan äfven många lagstiftningsåtgärder att blifva mycket illa tillgodosedda. Nu står, såsom sagdt, vid val till riksdagsman en man bakom ordet, och det förhåller sig så, att åtminstone de flesta inom valkretsen känna honom. De veta, om han gjort något gagn, och om han är en man att lita på. Det af Kungl. Maj:t föreslagna valsättet är reaktionärt. Det är ett förslag, som betydligt kommer att inskränka människovärdet.

Man har för två dagar sedan talat om en fråga, som ligger oss alla nära om hjärtat, en fråga som i årtal behärskats af juristeriet, och därför kommit på sned. Först då folket själfvt börjar att resonera om den, först då börjar förståelsen att komma. Jag tror, att det vore bättre, om folket själfvt fick säga ifrån, hvad det tänkte och tyckte i den föreliggande frågan, om det föredroge det proportionella valsättet framför val i enmansvalkretsar, än att det skall gå i ledband af juristeriet. Det är förut nämndt, att den proportionella valmetoden tager med den ena handen hvad den gifver med den andra. Det är öfver tre år sedan, som jag yttrade denna uppfattning om de proportionella valen, och jag tillåter mig att säga, att jag fortfarande har samma åsikt.

Man har talat mycket om de garantier, som äro förenade med de proportionella valen. Dessa garantier äro garantier *nedåt*. Men månne det icke också vore skäl att tänka på, huruvida det icke äfven behöfdes garantier *uppåt*? Finnes det t. ex. någon garanti för att valledningen icke begär orättfärdigheter? Finnes det t. ex. någon garanti för att icke länsstyrelserna missbruka sin nära nog enväldiga makt vid fastställandet af valresultaten? Man säger, att man i sådant fall har rätt att besvara sig. Ja, det är riktigt. Men

då upptäckes måhända, att en felräkning är begången och i så fall kan den rättas. Men valledningen såväl som länsstyrelserna skulle väl också kunna mer eller mindre medvetet förfuska valresultatet, och det är emot sådant, som garantier äro nödvändiga.

Det är icke knappast mer än fyra dagar sedan, som en upp-
buren och framskjuten ledamot af denna kammare varnade kammaren för det förmynderskap, som utöfvas genom en obefogad lagstiftning, varnade för den lagstiftning, som då höll på att debatteras, så att vårt land snart icke är att bo uti därför att den personliga friheten är kringskuren af förmynderskap på nästan alla områden. Jag påstår, att den proportionella valmetoden skulle leda till ett förmynderskap, icke endast från valledningens sida, utan äfven från länsstyrelsernas, ett förmynderskap, som svenska folket oförtjänt skulle komma att ställas under. Nu förhåller det sig så, att de proportionella valens tendens går ut på, att folket icke själf skall få sköta sina angelägenheter, utan att det därvid skall ledas af byråkratien. Detta anser jag skadligt. Byråkratens makt är redan för stor och stark.

Då, såsom jag tillförene och nu tror mig hafva visat, den proportionella valmetoden är en fiende till folkets frihet, till dess sunda utveckling och dess själfbestämningssrätt, kan jag icke vara med därom, utan anhåller, herr talman, att få yrka afslag såväl å Kungl. Maj:ts som utskottets förslag.

Herr Lindblad: Herr talman, mina herrar! Det nämndes nyss från denna plats af en talare på skaraborgsbänken ett namn: Louis De Geer och ett ord: garantier. Men han berörde äfven hvad denne store statsman hade sagt. Jag skall be att få föra i herrarnes minne, huru denne statsman en gång *handlade*, när det var fråga om att utbyta den gamla ståndrepresentationen mot en ny. Huru gick han då tillväga? Han befarade, att det gamla bondeståndet skulle vid samfällda val komma att på landsbygden få en dominerande ställning och för mycket inkräkta på borgareståndets och de andra ståndens representation inom den blifvande Andra Kammaren? Vi veta alla, att redan från början tillmättes därför åt städerna en dubbelt så stor representationsrätt som åt landsbygden. Detta förhållande har fortfarit ända till våra dagar, och mången har nog måst erkänna, att åtgärden var på sin tid befogad. Sedermera har man dock funnit sig nödsakad att något »vingklippa» städerna. Att detta skett under protest från det hållet, känna vi äfven; när det nu talas om, att vi skola ha en utvidgad rösträtt till denna kammare, skall man väl, i rättvisans namn, fordra minst sagdt en utjämning mellan land och stad. Detta har dock mötts af kraftiga gensagor och häftigt motstånd icke så mycket i teorien, men i praktiken, och hvad är orsaken till, att vi ännu i dag stå, där vi stå, i denna fråga? Jag skall ej tillåta mig att själf svara på denna fråga, utan jag skall anföra, hvad man säger ute i bygderna, och det är: »Om

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

ni kan hitta på ett sätt att låta stockholmsbanken sitta i orubbadt bo, så får ni rösträttsfrågan löst på rimlig tid.»

Det har från två talare, en i dag och en i går, uttalats att, om det kungl. förslaget faller, det icke är anhängarne af den proportionella valmetoden, hvilka nu erbjudit sin anslutning vare sig till det kungl. förslaget eller utskottets förslag, som bära ansvaret för ett uppskof med rösträttsfrågans lösning, utan det få andra bära. Jag erinrar om detta, då nu här i dag nyss af herr Bergström uttalats en jämförelse mellan liberala samlingspartiets anbud från år 1902 och det anbud, som gjorts i dag. Han bad oss litet hvar: passa nu på, ty annars kan det komma att gå som då, att många sedermera känt sig ångerköpta och tänkt, att kanske de borde gått med då. Jag ber att uppriktigt få bekänna, att jag ingen enda gång kunnat resonera så. Ty jag förstår mycket väl att, om vi gått med på den lösningen af frågan, så hade vi ej i år, men låtom oss säga om 10 år stått, där vi nu stå i dag — med samma kraf på allmän rösträtt, men med mycket sämre motstånds- och regleringskraft. Och jag är rädd, att herrarne då hade invaggat sig i en viss säkerhet, att man skulle trott sig hafva löst frågan. Men jag frågar herr Bergström, om *han* verkligen tror, att frågan då varit löst. Nej, ingalunda!

Och jag tror lika litet, att det var allvar, då han talade om fördelarna af enmansvalkretsarne och sade, att det kunde ju i vårt land hända, att det äfven någon gång komme att blåsa högervind, och att då äfven det partiet kunde känna sig tillfredsställdt med att en gång finna sig i en gynnsam situation. Men jag behöfver nog ej fråga längre, om det var allvarligt menadt af honom.

Nu ha vi hört från flera stadsrepresententer och äfven från landsbygdens män råd, huru vi böra gå till väga. Jag vill då säga, att vi få nog anse dessa välvilliga råd från stadsrepresentanterna vara i många afseenden opraktiska. Det är ju så, att vi landsbygdens representanter oftare företräda vissa näringar — antingen jordbruket eller andra handteringar — där vi lärt oss att tillgodose de praktiska krafven, under det att stadsmannanäringarna åter i kammaren äro företrädda af, huru skall jag säga? — »lärdt» folk. Vi kunna ej mötas i samma uppfattning om denna fråga, utan jag tror, att vår vunna praktiska erfarenhet måste väga mer för oss. När det gäller att gå in på en rösträttsutvidgning, så väsentlig som den nu föreslagna — en utvidgning, hvarigenom valmanskären skulle flerdubblas — måste vi litet hvar fråga oss: huru komma arbetarne i stad och på landet att rösta? Vi vilja ju gärna tro, att de komma att rösta med sina arbetsgifvare, ty landtmannen resonerar icke utan rätt, att arbetaren är kött af hans kött och ben af hans ben, men vi *veta* dock icke, huru landsbygdens arbetare kommer att ställa sig; och om han skall vilja fortfarande inse att husbonden — bonden — är hans bästa vän; om vi skola döma af motsvarande erfarenhet från städerna, måste vi säga, att denna erfarenhet ingalunda är upp-

muntrande, utan snarare ådagalägger, att arbetaren dess värre låter sig lockas alltför mycket af särskildt utskickade ledare. Det går så lätt att predika dessa läror, hvarigenom arbetaren lofvas högre arbetsförtjänst och bättre tillgodoseende af sin personlighet, och det är ej alls svårt att få honom att nappa på den kroken. Men jag frågar: har arbetaren det verkligen bättre i de stora kulturländerna än i Sverige vare sig i politiskt, ekonomiskt eller socialt afseende? Jag tror det icke; åtminstone finner man, att där liksom här råda missnöje och en ständig kamp mellan olika intressen.

Det är inför denna ovisshet, huru arbetaren kommer att ställa sig, som man försökt att få ett proportionellt valsätt. Hvad innebär då detta? Ja, det har blifvit omdöpt och kalladt garanti. Men den garantien är icke något annat, än att man begär, att såväl *minoriteten* skall få göra sig gällande som *majoriteten*. »Det får den ju göra redan nu», säger man, »och den rätten vill man ej bestrida.» Det är således blott om *rätta sättet* och *graden* af minoritetens representation vi strida. Vi känna och kunna ju framdraga fall ifrån valkretsar, där majoriteten har så dominerat fältet, att minoriteten ej ens brytt sig om att uppställa en kandidat. När man har en sådan erfarenhet, frågar jag: Anse herrarne det icke inför detta obekanta verkligen vara berättigadt, att man vill söka åstadkomma åtminstone ett spår af visshet, att icke minoriteten i vårt lands flesta valkretsar skall komma att blifva undertryckt? Det finnes i den provins jag tillhör en stad, där just förhållandena äro sådana, att i följd af arbetarnes stora numerär och de lyckliga arbetsförhållanden, under hvilka arbetet bedrifves, arbetarne redan allmänt hafva politisk rösträtt samt befinna sig i afgjord majoritet; och där råder just det förhållande, som jag nu antyd, nämligen att högern ej går fram till val eller ens nämner kandidat. Och jag undrar, om icke förhållandena snart nog bli desamma äfven i det samhälle, där vi nu befinna oss. Skall detta fortfara, skall detta spridas till alla vårt lands valkretsar? Och kunna herrarna säga, att detta är ett *rättvist* tillvägagångssätt?

Jag förstår mer än väl, att man, sådan stämningen nu är, blir mer än betänksam och ställer sig på en helt och hållet afvisande ståndpunkt, som nog flera i denna kammare redan intagit. Jag hör dock icke dit, ty jag anser, att sedan 1901 års Riksdag godkänt lösningen af försvarsfrågan, är det tillbörligt och rätt att göra hvad man kan för att släppa fram de hittills orepresenterade till valurnorna; och jag har trott att — liksom medkammaren två gånger visat sin villighet att gå med därpå — det skulle finnas äfven inom denna kammare åtminstone vilja att göra ett försök till frågans lösning.

Hvilka förslag stå då till buds för åstadkommande af denna lösning? Vi ha regeringens väl genomtänkta och väl utarbetade förslag, som genomgått ett års granskning förut och ytterligare i år granskats. Men det vill man ej gå in på; det har en gång öfverensstämt med liberala samlingspartiets ståndpunkt, men den tiden är för

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

länge sedan förbi. Liberala samlingspartiet har den egenheten, att det alltid försvinner utom räckhåll, när man söker följa det och taga fasta på detsamma. Och huru har det gjort nu? Det finns nu en motion, undertecknad af 78 af kammarens ledamöter, i hvilken man uti klämman vill hafva saken ordnad på ett visst sätt, men i motiveringens yttrar sig på följande vis, efter hvad som står att läsa på sidan 128: »Först böra vi emellertid betona, att vi ingalunda vilja släppa tanken, att i en ej aflägsen framtid man mera allmänt skall börja inse, hvilka fördelar i många afseenden en valkretsindelning, där stad och land principiellt sammanföras, dock innebär. Vi föreställa oss, att efter rösträttsreformens genomförande de större politiska synpunkter, hvilka utsluta den ensidiga uppfattningen af landets och städernas intressen såsom hvarandra motsatta, skola alltmera genomtränga valmännens led. Därigenom skall den rätta och säkra grunden vara lagd för genomförande af den reformtanke, hvilken i merberörda motion vid förra årets riksdag framställdes. Och vi hafva svårt att tro, att en öfvergång i fråga om själfva valkretsanordningen, därest den skulle omfattas med stora sympatier i Riksdagens Andra Kammare, kunde möta något mera allvarligt motstånd i den Första.» Där är alltså redan antydd en retirad till hvad som i fjol föreslogs, men som nu öfvergifvits, och hvarför? Jo, af opportunitetsskäl. Man lockar anhängare med detta tal, och när man nått sitt mål, släpper man dessa anhängare för att vinna kanske andra.

Är det då så säkert att, om man uppskjuter afgörandet till nästa år, man då återfinner liberala samlingspartiet på samma punkt som i år? Jag tror det näppeligen för min del. För icke många dagar sedan hördes ett uttalande från en af liberala samlingspartiets mera bemärkta män, ordföranden i frisinnade landsföreningen, hvori han tillkännagaf, att han helst skulle vilja ansluta sig till det socialistiska rösträttsprogrammet; men då frågar jag: Hvarför har icke denne man i stället för att underteckna liberala samlingspartiets motion, hellre underskrifvit socialisternas eller åtminstone, såsom herr Thylander, instämt i den motionens syfte? Han är ju redan nu villig göra det! Detta är ej första uttalandet från det hållet, utan vi hafva sett i tidningarne en blänkare, utsänd af samma frisinnade landsförening och gående ut på, att man borde släppa bostadsbandet och välja representanter öfver hela riket, d. v. s. samma ståndpunkt som den socialisterna intagit.

Hvad betyder allt detta? Jo, det gifver ökad stöd åt den tanken, att man i själfva verket ej vill gå med på en tillbörlig och rättvis reduktion af de större städernas representationsrätt, utan i stället antingen, såsom liberala samlingspartiet, fordrar 17 stycken för stockholmsbänken eller i likhet med socialisterna önskar, att genom bostadsbandets borttagande stockholmsbänken skulle kunna ändå mera, ja, obegränsadt svälla ut. Är det fullt ärlig politik detta? Jag har svårt att finna den ledande tanken däri på annat sätt än jag nu sökt visa; och då jag själf icke är den, som kommit på dessa tankar, utan

desamma på många håll i landsorten förut uttalats, tvekar jag ej att här framföra dem. Är det då ej riktigare att verkligen visa sin rösträttsvänlighet genom att acceptera det förslag, som två gånger framlagts af regeringen och som regeringen står för, och hvilket otvifvelaktigt är ägnadt att lösa den allmänna rösträttens problem. Hellre väljer man att i vägen för detta förslag ställa alla möjliga hinder: man fordrar att på förhand veta, hur ett sådant proportionellt valsätt skall taga sig ut, hur det ställer sig i detalj på alla platser, hur man skall kunna garantera dess tillbörliga verkan utan att valmanskåren skall vilja göra sitt. Den garantien kan ju ingen människa gifva, utan man måste försöka lägga en god *grund* och sedan se, hvad framtiden kan bära i sitt sköte.

Nu skulle det vara mycket frestande att bemöta många af de anföranden, som höllos här i går, men då tiden är så långt framskriden, vill jag icke alltför mycket taga herrarnes uppmärksamhet i anspråk. Jag skall endast uppehålla mig vid det yttrande vi i går hörde från dalabänken, att vårt *folk* men icke vårt *land* skulle vara passande för det proportionella valsystemet. Jag ber därvid att få erinra, att det är dock folket, som väljer, och detta kan anpassa sig efter förhållandena och ordna systemet så, att det blir tillfredsställande för landet.

Samme talare yttrade äfven, att han uppträdt såsom profryttare, tror jag, för Kungl. Maj:ts förslag, men att han trots alla ansträngningar icke lyckats vinna något nämnvärdt anhang. Ja, jag antar, att han icke var rätter man, och då förundrar det mig icke. Man kan ju ibland välja »booken till trädgårdsmästare», och då går det icke, såsom vi veta, att få trädgården så väl ansad och skött. Men han hade blott behöft vända sig till en kamrat på dalabänken, som jag nu ser, så hade han säkert vunnit ett mycket bättre resultat.

Jag skall nu öfvergå till ett yttrande, som fallts af en kamrat inom landtmannapartiet, nämligen herr Jansson i Djursåtra. Han förordade rösträttsfrågans lösning på det af herr Johanson i Mossebo angifna sättet. Men vi hörde af herr Jansson, att röstningen *redan nu* utfaller olika i olika valkretsar. Det är mycket riktigt: man kan med sådana exempel invagga sig i säkerhet, när man blott åberopar nu rådande förhållanden. Äro vi verkligen öfvertygade, att förhållandena blifva desamma, när vi utvidga valmanskåren till tre gånger dess nuvarande storlek? För min del har jag svårt att tro detta; vi veta nog, att de nya valmännen ej komma från de beslutnes leder.

Samme talare anförde äfven, att om de proportionella valen kunde verka automatiskt, vore mindre fara förenad med dem, ty då kunde man nog reda sig med dem. Jag frågar då, kunna vi säga att valen i enmansvalkretsar i våra dagar verka, eller än mer i kommande dagar, komma att verka automatiskt? Kunnade de icke fastmer, äfven de, blifva utsatta för många manipulationer, många öfvertalningar, många råd, som komma att ingripa i utgången af valen! Till och med om de skulle verka fullkomligt automatiskt, tror jag,

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammarén m. m. att massan komme att vid valen utöfva (och helt naturligt utöfvade) det största inflytande.

(Forts.) Samme talare slutade sitt anförande med utrope, att vi dock äro svenskar och att vi kunna vara förvissade om att svenske män fortfarande skola taga rådslagen i sin hand. Jag är öfvertygad om detsamma. Jag ställer likväl till honom den frågan, om icke äfven dessa talare och agitatorer, som drifva sin verksamhet i Folkets hus, äro svenskar; om icke i vårt grannland Norge detta lands invånare, norrmännen, äro sanna patrioter? Jag tror dock icke, att den ärade talaren gillar den politik, som i detta nu föres, vare sig i Folkets hus i vårt eget land eller i vårt grannlands rådgifvande och beslutande församling.

Jag skall nu upptaga herr Johansons i Mossebo egna ord, nämligen de ord, som inleda hans motion: »Då jag är öfvertygad om att det proportionella valsättet till vare sig endast Riksdagens Andra Kammaré eller till båda kamrarne — så teoretiskt riktigt och fullt rättvist proportionsval, såsom bevarande minoritetens rätt, i och för sig må vara — ännu ej hos den stora allmänheten i vårt vidsträckta och glest bebodda land vunnit det förtroende, som full förståelse af detsamma helt visst skulle medföra, synes mig införandet af en sådan valmetod vid riksdagsmannaval hos oss ej för närvarande vara lämplig.» Således antyder denne motionär, att det är för det närvarande som han icke finner saken lämplig, men skulle det vinnas full förståelse af den proportionella metoden, så komme han för sin del att anse, att den bures af *rättvisa*. Då frågar jag: Finnes det någon möjlighet att vinna erfarenhet om detta, med mindre än att man låter det komma ut i praktiken? Är det icke tillbörligt och rätt att, sedan regeringen två gånger framlagt samma förslag, vi nu lojalt åtminstone framlägga det för valmännen till noggrant öfvervägande vid nya val. Jag uppfattar det såsom ett otillbörligt förmynderskap öfver våra valmän, att vi nu sätta oss till doms öfver huru de skola fatta sitt afgörande beslut, när de i höst gå att välja nya representanter, om det två gånger af medkammaren gjorda erbjudandet icke skulle få komma under deras ögon. Jag anser icke, säger jag, att denna rättighet är oss gifven i och för sig, utan jag tror att det är vår skyldighet att, om vi kunna tänka oss lösningen på detta sätt, gå med därpå. De enskilda representanterna kunna hvar för sig ställa sig så till de olika förslagen, att de fullt lojalt erbjuda valmännen afgörandet i höst och tydligt och klart angifva, att det är för att få valmännens egen dom i denna fråga, som den nu framlägges till deras bepröfvande.

Det är af denna anledning som jag, herr talman, vid detta tillfälle tillåter mig att blott angifva, hur jag kommer att ställa mig vid en votering, nämligen att jag kan gifva min röst såväl åt det kungliga förslaget som åt utskottets hemställan.

Herr von Krusenstjerna: Jag börjar med det, hvarmed den siste ärade talaren slutade, nämligen att angifva min ställning till

frågan, ty det är enda anledningen till att jag nu begärt ordet. Jag får då säga, att jag står på samma ståndpunkt som den, hvilken jag intog när frågan förra året var före, eller att jag ansluter mig till Kungl. Maj:ts förslag. Jag gör detta därför att förslaget häfdar den allmänna rösträttens grundsats, och vidare därför att det häfdar minoriteternas rätt — minoriteternas rätt, icke därför att jag hyser någon farhåga att de 600,000 nya valmännen skola leda vårt fosterland in på några farliga stigar. Jag har om dem samma uppfattning som jag i går hörde uttalas af en ledamot på dalabänken — och hade jag det icke, kunde jag naturligtvis icke rösta för Kungl. Maj:ts förslag, som ger dem rösträtt. Men då beviljandet af rösträtt åt dessa 600,000 medborgare ovillkorligen kommer att medföra en maktförskjutning i större eller mindre grad, så bjuda — så vidt jag kan förstå — både rättvisa och klokhet att åt de nuvarande valmännen, hvilka genom denna maktförskjutning i viss mån blifva lidande, en möjlighet beredes att hafva det inflytande, som svarar mot deras antal och förmåga att bevara detsamma.

Och, mina herrar, om jag förra året, när jag yttrade mig i denna fråga, ansåg mig hafva skäl att biträda Kungl. Maj:ts förslag, hafva, för mig åtminstone, dessa skäl långt ifrån att förlora i styrka, tvärtom vunnit. Efter gårdagens beslut i Första Kammaren är det ju endast Kungl. Maj:ts förslag — eller den försämrade upplaga däraf, som utgifvits af konstitutionsutskottet — hvilket kan samla Riksdagen kring sig, hvilket kan medföra något Riksdagens beslut. Om jag förut icke kunnat finna annat än att det vore angeläget, så vidt jag kan förstå, att vi, svenska folkets representanter, enade, sökte få rösträttsfrågan löst, så att denna fråga icke måtte medföra splittring i vårt land och försvåra samlingen kring de stora frågor, som man då såg under uppsegling, så synes det mig nu, efter hvad som sedan dess timat, att det icke blott är angeläget, utan en bjudande nödvändighet, att vi söka ena oss i rösträttsfrågan. Det är på denna grund som jag, just med hänsyn till bevarandet af hvad herr Widén erinrade om, nämligen den politiska och sociala friden i vårt land, icke kan finna annat än att det vore klokt handladt af Andra Kammaren, om den — med bortseende från de detaljmarkeringar, som många här, likaväl som jag, hafva emot valsättet enligt Kungl. Maj:ts förslag — i allt fall ville ena sig om detta.

Det är hufvudsakligast af detta skäl som jag, herr talman, kommer att rösta för Kungl. Maj:ts förslag.

I detta anförande instämde herrar *Lindgren* i Oskarshamn, *Theodor Nordström*, *Faxe*, *von Geijer*, *Täcklind*, *Killander* och *Bökelund*.

Herr vice talmannen: Herr talman! Det är förunderligt, hvad man till följd af omständigheternas makt kan blifva manad att göra eller icke göra. När rösträttsfrågan förevar år 1902, var jag en af dem, som bekämpade den då beslutade skrifvelsen till Kungl. Maj:t

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

i rösträttsfrågan; och jag gjorde detta på grund af att jag ansåg att den allmänna rösträtten borde ej komma så på en gång, jag ville att en öfvergång skulle beredas. Andra Kammaren instämde med medkammaren i förslaget att skriva till Kungl. Maj:t och af Kungl. Maj:t begära ett förslag till utsträckning af den politiska rösträtten på grundvalen af allmän rösträtt och — det kan icke hjälpas — proportionella val. Graderad skala och ännu något mer, det var hvad Första Kammaren då ville lägga till. Vid fattandet af sitt beslut strök emellertid Andra Kammarens majoritet den graderade skalan och ännu något mer, hvad det var — det erinrar jag mig icke nu så noga — och så enade sig kamrarna om en sådan skrifvelse.

Nu har Kungl. Maj:t redan i fjol ställt sig denna Riksdagens önskan till efterrättelse och för Riksdagen framlagt ett rösträttsförslag, som, icke annat än jag kan förstå, står i full öfverensstämmelse med hvad Riksdagens båda kamrar hafva begärt. När detta förslag nu kommit från Kungl. Maj:t, då säga många af de herrar, som förut varit med om att begära detsamma: nej! Jag vet bestämdt, att här finns många i denna kammare, som röstade för skrifvelsen 1902, hvilka i dag likaväl som i fjol, när vi behandlade rösträttsförslaget, förneka det förslag, som de själfva begärt att få ifrån Kungl. Maj:t. Jag hemställer till hvar och en af de herrar, som känna sig träffade häraf, om detta är kousekvent och rätt handladt.

En ärad representant för Stockholms stad förundrade sig mycket öfver hurusom jag under gårdagens debatt kunde låta undfalla mig ett antagande, att en reform med allmän rösträtt, enmansvalkretsar och majoritetsval kunde — om icke precis på en gång, så åtminstone tämligen snart — leda därhän, att vårt lands bönder komme att försvinna från denna kammare. Han stödde sin förundran därpå, att när bondeklassen utgör omkring hälften af de röstägande valmännen på landsbygden, så skulle det väl icke vara möjligt, att någonting sådant skulle kunna inträffa, som jag tillät mig då antyda. Men den ärade talaren glömde, att, såsom det blefve ställdt med den allmänna rösträtten, komme ju det förhållandet att äga rum, att två nya valmän tillkomme för hvarje nuvarande valman. Se vi till, från hvilka samhällslager dessa nya valmän skulle komma, så hoppas jag, att den ärade talaren vill erkänna, att de skulle komma ifrån sådant håll, att man har att vänta, att dessa nya valmän komme att sluta sig till icke de åsikter, som hysas i allmänhet hos Sveriges bönder, utan de åsikter, som förefinnas hos socialdemokraterna och de allra längst avancerade vänstermännen.

Om vi nu lägga flertalet af dessa nya valmän, som tillkomma på landsbygden, icke till den valmansgrupp, som utgöres af Sveriges bondeklass, utan till den valmansklass, som utgöres af socialdemokrater och långt gående vänstermän, då är det ju alldeles gifvet, att på Sveriges landsbygd blir hemmansägareklassen förskjuten i en gifven minoritet. Och då inträffar det förhållandet, som jag redan i går afton tillät mig att framhålla, att, om någon af bondeklassen

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

skulle få vara med i Riksdagens Andra Kammare, så skulle det ske på nåde och sannerligen icke med anledning af den makt, som komme att tillfalla bondeklassen. Man kan ju vara tacksam för att en sådan nåd skulle komma att vederfaras en. Men mera tacksam är man, om man får sig i grundlagen tillerkänd sin ovedersägliga rätt. Och då detta icke kan ske enligt min mening genom allmän rösträtt med enmansvalkretsar och enkelt majoritetsval, då tvingas äfven den, som i likhet med mig från början varit emot dessa proportionella val, att gå öfver till dem just af den anledning, att man vill bevara något inflytande äfven åt andra samhällsklasser, som icke äro socialdemokrater och så vidare. Det är anledningen, hvarför jag och så många andra både nu och i fjol stå och försvara det proportionella valsystemet. Det veta herrarne mycket väl, fastän herrarne låtsa icke veta det.

Det är en sak till, som väl här borde framhållas. Hvarför ha herrarne så förment stort misstroende till det proportionella valsystemet? Herrarne veta, att till grund för Kungl. Maj:ts förslag om proportionella val ligger ett kommittéarbete. Och i denna kommitté ha varit insatta insiktsfulle, kloke och lärde män, som ha gjort sitt bästa — det har blifvit erkändt af alla — för att utarbeta den för våra förhållanden mest lämpliga proportionella valmetoden. Kommittéförslaget har ock vunnit allmänt erkännande. Så vidt jag vet, har ingen velat förneka detta sakförhållande. Men ändock kan det gå därhän, att man till sist förnekar alltsammans, icke allenast den väl utarbetade proportionella valmetoden, som man själf bedt om, utan allt hvad som därmed står i sammanhang. Det är underligt, när man tänker på det ena med det andra, och man kan rent af blifva yr i hufvudet af det virrvarr, som här onekligen föreligger.

En ärad talare på sörmlandsbanken nämnde för en stund sedan, att de, som den föreslagna rösträttsreformen förnämligast skulle gagna, önska icke det proportionella valsystemet. Och så vidt jag hörde rätt, nämnde han i sammanhang därmed, att det var hans förnämsta skäl, hvarför han var emot detsamma.

Då tillåter jag mig att vänligen fråga: Hvarför äro de, som nu förnämligast skulle ha gagn af den utsträckta rösträtten, mot det proportionella valsystemet? Kunna de vara mot detsamma, därför att det icke gifver dem deras fulla rätt? Nej, det är omöjligt att säga. Ty det är just den stora förtjänsten i Kungl. Maj:ts förslag, att det, så vidt möjligt, gifver hvarje meningsgrupp sin rätt. Att utsträcka det därhän att begära, att hvarje liten meningsgrupp, huru liten som helst, skulle kunna tillsätta riksdagsman, är orimligt och omöjligt att begära. Ty det kan icke praktiskt utföras. Men Kungl. Maj:ts förslag bereder den allra största möjlighet, som gärna kan tänkas, att hvar och en skall komma till sin fulla rätt. Således är det icke detta, som kan göra, att de, som i första hand skulle ha gagn af en utsträckning af rösträtten, motsätta sig det proportionella valsystemet. Hvad är det då, frågar jag den högt ärade talaren, och de andra herrarne, hvilka säga detsamma, som gör att de motsätta sig det

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

proportionella valsyste-
met? Återstår något annat såsom svar på den
frågan än detta: därför att det icke lägger all makt i deras händer,
som ensamt vilja regera.

Herr talman! Jag slöt mitt anförande i går afton eller, rättare
sagdt, förliden natt, med att yrka bifall till konstitutionsutskottets
förslag. Jag menade då, såsom herrarne alla väl kunna förstå, lika
mycket Kungl. Maj:ts förslag. Ty skillnaden mellan Kungl. Maj:ts
förslag och konstitutionsutskottets förslag är ganska liten. Såsom vi
alla känna, består den endast däri, att Kungl. Maj:ts förslag i ett
undantagsfall bereder tillfälle äfven åt den, som icke fullgjort sin
skatteplikt, att få rösträtt, under det att konstitutionsutskottets förslag
fordrar skatteplikt för alla, som vilja utöfva rösträtt. Därjämte har
konstitutionsutskottet inryckt vissa af de tilltänkta valbestämmelserna
i grundlagen. Jag anser båda dessa konstitutionsutskottets ändrings-
förslag vara att förorda. Det är icke rätt, att så viktiga bestämmelser,
som vissa af de tilltänkta valbestämmelserna äro, skola stå i vallagen,
utan de böra verkligen ha grundlagsnatur. Det kan icke heller vara
förenadt med god rättvisa, att den, som icke erlägger de allra lindriga-
ste och billigaste skatter, likväl skall ha rösträtt, under det att mången,
som kanske haft ganska svårt att betala sina skatter, men ändock
betalt dem för alla år utom möjligen ett enda, skall beröfvas sin
rösträtt. Och kunna herrarna vara med om att de, som betalat sina
utskylder för de sista åren, med undantag möjligen af ett, gå miste
om utöfvande af sin rösträtt, men att den, som icke betalar några
skatter alls, han skall ha rösträtt? Jag kan icke förstå detta resonemang.

Nu ber jag att få säga till sist, att, fastän jag på de skäl, som
jag i korthet anført, föredrager konstitutionsutskottets förslag framför
Kungl. Maj:ts, så, om det verkligen skulle förhålla sig på det sätt,
som jag hört sägas, att det finnes ledamöter i denna kammare, som
kunna rösta för Kungl. Maj:ts förslag, men icke för konstitutions-
utskottets förslag, anser jag det vara riktigast af oss, som önska
framgång åt saken, att vi rösta för både konstitutionsutskottets och
Kungl. Maj:ts förslag, öfvertygad, som jag är, herr talman, att på
lång tid det icke skall föreligga något förslag om utsträckning af den
politiska rösträtten, som skall bättre främja en lugn utveckling, än
dessa förslag hvar för sig göra.

Herr Österberg: Jag har begärt ordet hufvudsakligen i afsikt
att få tillfälle att slå fast, att här i kammaren under den förda
diskussionen gjort sig gällande såsom ett hufvudargument för dem,
hvilka omfatta utskottets eller Kungl. Maj:ts förslag, att den nya
valmanskären, som skulle tillkomma, är af den beskaffenhet, att man
fruktar densamma. Herr vice talmannen konstaterade nyss, att de
två nya valmän, som skulle tillkomma på hvar och en gammalvalman,
d. v. s. den tredubbling af valmanskären, som skulle komma att äga
rum genom en rösträttsreform, skulle vara till skada för de nuvarande
röstberättigade; och då skulle, därest man icke kunde finna en lämp-

lig garanti mot dessa nya valmansgruppers inflytande, den nuvarande valmanskåren vara tillspillogifven, dess inflytande lika med noll. På denna grund och icke egentligen på någon annan tycks det vara, som hemmansägarna i denna kammare äro villiga att acceptera Kungl. Maj:ts förslag.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Man erkänner, att detta system med proportionella val har många och stora svårigheter. Man erkänner, att det är någonting för våra förhållanden alldeles nytt, och man är också villig att gå med på det, att städernas representanter och andra partier, som nu icke ha något bestämmande inflytande i denna kammare, med detta system skulle komma att göra sig märkbart gällande här. Men, säges det, vi Sveriges hemmansägare, som nu äro representerade i afsevärd grad i denna kammare, vi ha skött oss på ett sådant sätt under dessa förflutna år, att man alldeles säkert kan påräkna, att landtarbetarne komma att tillhöra det socialdemokratiska partiet, när dessa landtarbetare en gång i tiden få rösträtt. Men det är icke nog med det. Jag samtalade i går afton med en person och har i dag samtalat med landtmän och andra personer, som omfatta det kungliga förslaget, och de sade, att det icke blott är landtarbetarne, som hemmansägarna frukta, utan ännu mera frukta de, att handtverkare och torpare på landsbygden icke skola komma att dra jämt med hemmansägarna. Det är en fruktansvärd själfbekännelse, som ligger i detta. Ty det att hemmansägare och själfbesutna jordägare och andra i liknande ställning med dem frukta det inflytande, som handtverkare, arrendatorer och andra skulle komma att få, om allmän rösträtt infördes, det måste bero på något annat än enbart skiljaktighet i social ställning. Det måtte bero därpå, att hemmansägarna under de sista årtiondena fört en sådan politik och så till den grad upprifvit förtroendet äfven inom stora lager af landsbygdens befolkning, att de icke längre tro, att denna befolkning skall gå tillsammans med hemmansägarna, när rösträtten kommer att utsträckas. Det är den enda antagliga förklaringsgrunden till att hemmansägarna nu hålla på Kungl. Maj:ts förslag.

Men samtidigt med att jag konstaterar detta förhållande, hvilket en blifvande votering, så att säga, skall sätta insegel under, ber jag för min del att få säga, att af den erfarenhet jag har af den sörmländska landsbygden, vet jag, att dess småbönder, handtverkare, torpare och arbetare, när man kommer till tals med dem, vid möten och andra tillfällen, synas vara af en och samma mening. Visserligen dela de icke de åsikter åtskilliga af detta läns landtmannarepresentanter förfäktat här i kammaren och annorstädes — och om man tar hänsyn härtill, är det troligt att med rösträttens utsträckning icke så få konservativa s. k. landtmannarepresentanter skulle få sitta hemma — men att landtmannasynpunkter i stort sedt äro bestämmande för dem, och att dessa synpunkter följaktligen komma att göra sig gällande, äfven om man bibehåller enmansvalkretsar, det är min lifliga öfvertygelse. Och det är egentligen med hänsyn till

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

att bereda landtmännen, landtarbetare och småbönder tillfälle att få göra sig gällande på ett långt mera effektivt sätt än med proportionella val, som jag för min del gått med på liberala samlingspartiets rösträttsförslag. Jag är absolut öfvertygad om att de sörmländska landtmännen i enmansvalkretsar ha större utsikter att göra sina meningar gällande än hvad de skulle kunna göra vid proportionella val. Ty det kunna herrarne vara lifligt öfvertygade om, att den erfarenhet ha vi i politiska värf, att vi skulle vara blinda för att icke inse, att blir det fråga om proportionella val, nog skola vi ifrån städerna sköta oss, så att vi icke ligga under. Vi ha tillfälle att organisera oss, vi ha tillfälle att drifva propaganda systematiskt och på sådant sätt att vi få fördel däraf. Vi ha vänner icke blott i städerna utan äfven i de stora municipalsamhällena, och vi ha vänner äfven bland en del folk ute på landsbygden, som gilla flere af oss på grund af att vi konsekvent intagit en sparsamhetsvänlig ståndpunkt äfvensom en korrekt landtmännanvärlig ståndpunkt. På grund däraf ha vi icke anledning frukta det proportionella systemet, utan vi tro, att vi ur representationssynpunkt sedt skulle komma att vinna ganska betydligt därpå. Men landtmännen *såsom sådana* skulle bli lidande, under förutsättning att de skött sig så illa, att stora grupper af landsbygdens befolkning gå från landtmännen och sluta sig till städernas representanter och andra samhällsgrupper. Min lifliga öfvertygelse är, att ett missgrepp från landtmannasynpunkt begås, när man accepterar Kungl. Maj:ts förslag eller konstitutionsutskottets förslag och därigenom motverkar bibehållandet af det nu rådande systemet af enmanskretsar.

Jag har, som sagdt, undertecknat liberala samlingspartiets förslag om hvilket man sagt, att det är konservativt och efterblifvet, och jag medger, att det kan ha en konservativ verkan, icke minst ur landtmännens egen intressesynpunkt. När jag därför undertecknade detta förslag, hade jag äfven landtmännens bästa för ögonen.

Jag yrkar afslag å utskottets förslag.

Herr Henriesson: Jag hade icke tänkt besvara kammaren med något uttalande i denna fråga, men jag uppkallades af ett yttrande från herr vice talmannen.

Han sade i går och har strukit under det här i dag, att, om ett förslag, byggt på allmän rösträtt och majoritetsval, skulle bli antaget, kunde och skulle det leda därhän, att vårt lands bönder eller hemmansägare skulle försvinna ur denna kammare. Vi ha hört och veta af statistiken, att största delen af den nya valmanskåren skulle bestå af sådana personer, som sysselsätta sig med landtbruk. Och om nu vice talmannens uppfattning är riktig, måste detta förutsätta, att hemmansägarna skola lefva i fiendskap med arbetarne på landet, en uppfattning, som jag icke kan dela. Jag tror icke förhållandet är sådant i min hembygd och icke heller på landsbygden i allmänhet. Men skulle detta vara händelsen i den bygd, där vice talmannen bor

och skulle det i allmänhet gå därhän, att hemmansägarna komma att lefva i fiendskap med landtarbetarne — hvilket jag hoppas aldrig måtte blifva fallet — då hjälpa för visso hvarken proportionella valmetoder eller något annat. Då tror jag, att hemmansägarna komma ut ur denna kammare ändå.

Herr vice talmannen började i dag sitt anförande med att uttala en sträng dom öfver dem, som varit med om 1902 års riksdagsskrifvelse, då han menade, att de därigenom förbundet sig att vara med om den proportionella valmetoden. Ja, jag skulle kunna frikalla mig från den förbindelsen, då jag icke röstade för riksdagsskrifvelsen, men det behöfs icke, och det behöfs icke för någon. Ty denna skrifvelse innebar icke något bestämdt yrkande på den proportionella valmetoden.

Herr vice talmannen har uppfattat den så, men det har blifvit bestridit af en så ifrig proportionalist som friherre Ericson. Han sade, då frågan om denna skrifvelse var före: »Det få vi alla erkänna — äfven den ärade talaren herr Pehr Pehrson i Törneryd — att frågan om allmän rösträtt och proportionella val har dock varit så mycket under diskussion och blifvit så allvarligt och så genomgående framhållen såsom betydelsefull, att man vid en dylik undersökning icke kan släppa den sidan af frågan, utan den *måste* komma in och bör oafvisligen tagas under öfvervägande. Om man således vill taga hänsyn till hvad här verkligen står, är det ingen fara å färde, ty det står, att det blott vore en *undersökning*, och att vid denna undersökning bör man äfven taga hänsyn till *hurvida* man *möjligen* skulle kunna bygga på allmän rösträtt med proportionella val, och det är någonting annat, än hvad som herr Pehr Pehrson i Törneryd framställde, när han nyss sade, att vi ovillkorligen skulle vilja ha allmän rösträtt med proportionella val. Något sådant innebär *icke* denna skrifvelse, utan den innebär, att jämte undersökningen skall frågan om allmän rösträtt med proportionella val tagas under öfvervägande.» Det är någonting helt annat. Vill man vara sträng, skall man också vara rättvis, och i rättvisans namn har jag velat framhålla, att skrifvelsen icke innebär något bestämdt yrkande på proportionella val.

Då min ställning i denna fråga är känd därigenom att jag instämt uti hufvudsyftet med den af herr Staaff framburna motionen, och hufvudsyftet varit: allmän rösträtt och majoritetsval, behöfver jag icke vidare och vill icke vidare upptaga kammarens tid, utan ber att få yrka afslag å så väl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag.

Som flera talare anmält sig för yttrandes afgifvande, men tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare öfverläggningen i detta ämne till kl. 7 e. m., då enligt utfärdadt anslag detta sammanträde komme att fortsättas; hvarpå kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,56 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)